

ACTA REG. SCIENT. UNIVERSITATIS CLAUDIOPOLITANAE ANNI MDCCCLXXVII—VIII.

— FASCICULUS II. —

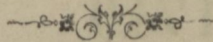
BESZÉDEK,

MELYEK

A KOLOZSVÁRI MAGY. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEMI 1876/7 ÉVI PÁLYÁZATOK EREDMÉNYE S AZ ÚJ PÁLYATÉTELEK KIHIRDETÉSÉNEK ALKALMÁBÓL

1877. DECZ. 20-án TARTATTAK,

ÉS AZ EGYETEM NÉGY TUDOMÁNYKARÁNAK JELENTÉSE A PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL S AZ 1877/8. TANÉVI ÚJ PÁLYATÉTELEK.

KOLOZSVÁRT

NYOMATOTT STEIN JÁNOS MAGYAR KIR. EGYETEMI NYOMDÁSNÁL.

1878.

378.4 (439.21) "1877" (042)

378.32 (439.21) "1877"

B 11749

I.

BESZÉD,

MELYLYEL

GENERSICH ANTAL,

orvos- és sebésztudor, szemész- és szülész-mester, a m. kir. budapesti orvos-egylet levelező, a magy. term. tud. társulat és az erdélyi muzeum-egylet rendes tagja, a kolozsvári orvos term. tud. társulat tagja és orvosi szak elnöke, Kolozsvár város tiszteletbeli főorvosa, a kolozsvári egyetemen a kórboncztan nyilvános rendes, a leiró és tájboncztan helyettes tanára, az orvosi kar volt prodeákánja és deákánja s az egyetem e. i. rectora

AZ ÜNNEPÉLYT MEGNYITOTTA.

REVISED

Mélyen tisztelt gyülekezet!

Kolozsvár szab. királyi város nemes közönsége tekintélyes pályadíjösszeg adományozása által egyetemünknek öröm-ünnepélyt alapított, mely évenként visszatér, s melyre hivatalomnál fogva, szerencsés valék a tisztelt jelenlevőket meghívni.

Kettős örömünnep ez egyetemünkre nézve; mert ez ünnepély egyrészt legjobb bizonyítékául szolgál annak, hogy e város nemes keblű közönsége az egyetem felállítását örömmel üdvözölte, javát őszintén kívánta, áldozat-készséggel hozzájárult felvirágzásának biztosításához, s így nyílt kifejezést ad azon szivélyes indulatnak, melylyel e város az egyetem iránt viseltetik; de örömünnepély ez másrészt azért is, mert nyílt elismerést és kitüntetést hoz azon egyetemi hallgatóinkra, kik szabad elhatározással, a szabad és önálló munkában sikerrel versenyeztek, kik a legnemesebb küzdőteremen győztesek maradtak.

Méltó tehát, hogy ezen kettős ünnepély megnyitása alkalmával mindenekelőtt köszönetet mondjak Kolozsvár nemes közönségének azon nagylelkű adományért, mely által egyetemünket oly számos és tekintélyes pályadíjak birtokába juttatta; minők egy belföldi egyetemen sem léteznek. — Adja az ég, hogy a város ezen ajándékot minden időben oly

szivességgel adja, mint az egyetem felállításakor, hogy polgárai áldozat-készsége a tudomány elősegítésére soha ki ne aludjék, s hogy ők minden időben oly anyagi helyzetnek örvendjenek, hogy ez ajándékot könnyen is adhassák!

Méltónak tartom egyszersmind örömteljes elismerésemet kinyilatkoztatni azon jeles egyetemi hallgatóknak, kik munka-szeretettel és képességgel a küzdőterre léptek és ezen ünnepélyes alkalommal öntudatos buzgó törekvéseik első gyümölcsét élvezik.

Elismeréssel vagyunk irántuk, mert ők azok, kik egyetemünk legfőbb céljainak elérésében lényegesen közreműködnek. Sok függ a felsőbb tanítás sikerére nézve az oktatás elrendezésétől, a tanulmányi rendszertől; de még több függ azon egyénektől, kik a rendszer fogantatására hivatvák, a tanítók és tanulók képességétől és buzgalmatól. A legjobb tanrendszernek közepszerű eredményei lehetnek; következetes alkalmazása mellett egy vagy más életpályára megkívánható ismeretek egy bizonyos mérvét, minimumát, elsajátíttatni lehet, de a tudomány éltető szellemét, mely megkedvelteti velünk a nemesebb élvezeteket,— mely egész éltünkön keresztül áthatlan vértől szolgál a lélekölő tétlenség esábjai, az élvsovár anyagiasság inceselkedései ellen, azt semmiféle rendszerrel, semmi díjjal kieroszakolni nem lehet,— az csak belső erkölcsi indokok rugó-erejének szüleménye, szüleménye azon ellenállhatlan ösztönnek, mely az igazság felismerése után vágyódik, s feltartóztatlanul tör annak fénye után.

A kiirt pályatételek mindenike eredeti önálló dolgozatot követelt, többek közülök önálló vizsgá-

latot eddig ismeretlen mezőn, s az egyetemi működés főcélja éppen ily munkához való előszeretettel ébresztése. A tanító és módszere e tekintetben legnagyobb befolyással bír, saját működése, saját példája által ösztönzi, bátorítja, magával ragadja a hallgatót, és minden főtanoda jelentősége s a culturára való befolyása éppen tanárai egyéniségétől függ; de a mily igaz ez, ép oly kétségtelen, hogy a legbuzgóbb, legjelesebb, legszabadabb tanítás eredménye a talajtól is függ, melyben dolgozik s a végeredmény mégis a hallgatók munkaképességétől és buzgóságától tételeztetik fel.

Hogy a buzgóság, az igazság után törő ellentálatlan ösztön hallgatóinkban működik, hogy nem aludt ki a szabad munkában örömet lelő bűvárkodó szellem, hogy a nemes dicsőség iránti érzet megmaradt: arról a felolvasandó kari jelentések tesznek tanúságot. De mielőtt ezek felolvasásához fognánk, átengedem helyemet Dr. Ajtai Sándor ny. r. tanárnak, az orvosi kar e. i. dékánjának s felkérem őt az ünnepély rendje szerint következő tudományos értekezésének előadására.

II.

B E S Z É D,

MELYET

„Az állam-orvostan tanításáról és tanulásáról“

az egyetem 1877. decz. 20-diki ünnepélyén tartott

DR. AJTAI K. SÁNDOR,

a törvényszéki orvostan és orvosi rendészet ny. r. tanára, az
állam-orvostani-intézet igazgatója, az orvostudományi kar
e. i. dékánja és elnöke.

BESTED

Nagytekintetű m. kir. tudomány-egyetem!

Nagy érdemű közönség!

Midőn ezen évi cycloban ismétlődő ünnepélyen, mint az orvos-tudományi kar e. i. dékánja és elnöke, egyetemünk tisztelt kormánynokától átveszem a szót: a tekintetes egyetemi tanács megbizásának tesztek eleget; egy régi egyetemi szokás analogiájára levén ezen díszes kötelezettséggel megtisztelve, mely évenként változó sorrendben azon tudománykar dékánja által mutattatta be ünnepélyesen az egyetemnek és résztvevő közönségnek az új kormánynokot, melynek kebeléből az választva lett. — Czélszerűnek találtatott azonban már évekkal előbb, a bár minden körülmény között megérdemlett, de külsőleg mégis csak conventionalis beigtatási dícsértetés és dícsérés alól az illetőket felmenteni, s azon szokást lényegben megszüntetve, egy újnak, — a beszédet tartóra, az egyetemre, az ünnepélyben résztvevő közönségre talán egyaránt kevésbbé meddőnek vetni meg alapját, egyfelől a megbízói tiszt jogának fentartásával, a dékáni beszédet más téren és időben venni igénybe; másfelől ennek keretét oly módon szabni meg, hogy abban ne csak a tisztviselő, hanem a specialis szakember tudományos individuali-

tása is, csupán az állam érdeke által korlátozottan és az egyetem érdeke által vezettetve teljes szabadsággal nyilvánulhasson.

Nagy fontosságú és az egyetemi autonomia védelmében kiváló szerepre is hívatott: az egyetemi ünnepélyek rendezésének és azon nyilvános beszédek tartásának joga; mert itt a nyilvánosság egészséges levegőjére eszmék hozhatók, érdekek világíthatók meg, sérelmek és javaslatok terjeszthetők elő, melyek a bureaucratikus ügykezelés zárt körében minden igyekezet mellett is vagy meg sem fogamzanak, vagy csak lassan fejlenek és igen gyakran el is csenevésznek, s a melyek a napi irodalom széles medrében észrevétlenül, vagy legalább is nem eléggé tág körben méltányolva sokkal inkább ephemer hatással folynak le, sem mint az az ügy érdekében kívánatos, néha követelhető volna. Mig itt, az egyetem igaz érdekében helyes módon emelt hangnak, nyomatékokat kölesönöz az ünnepély díszé; nyomatékokat ad — esetleges gyarlóságok mindig a szóló személyére esvén vissza — maga az egyetem; nyomatékokat ad végre azon körülmény, hogy midőn ezen helyen az ünnepélyes beszédekben az egyetem belélete vagy ennek egyes részei a nyilvánosság ítélőszéke előtt kitérnek, méltán megvárhatólag, a tudományos közvélemény a bírálat joga mellett, a védelem kötelességét is a maga feladatai közé fogja számítani.

Ekként fogom fel helyzetemet, s ezen álláspontból teszem meg előterjesztésemet Nagytekingetű m kir. tud. Egyetem! Nagyérdemű Közönség! s úgy

vélem, hogy a nekem adott alkalomnál fogva, nem lévén az én feladatom egyetemünknek sokszor hangoztatott általános érdekeiről, sem saját tudománykarom különös szükségleteiről, bármily égetők is különben ez utóbbiak — szólani; a várakozásnak leginkább tesztek eleget, ha beszédem tárgyát azon tudományok köréből merítem, melyeknek ez egyetemen — mint az állam orvostannak, vagy ha az új németiség liberalitásával tartok: a társadalmi orvostannak, s ebben a törvényszéki orvostannak, a conservatív angol „*Juris prudentia medica*“ -nak tanára — szakképviselője vagyok.

Igyekezni fogok pedig arra, hogy tárgyam fontosságra az ünnepély díszéhez méltó, tárgyalásom ez ünnepély alkotó elemeit tekintetbe vevő legyen. Kérem azért becses figyelmöket, helylyel-közzel szíves türelmöket.

* * *

A létért való nagy küzdelemben tökélyesült természeti tulajdonságokkal kiváló, s folyton tökélyesbülő ember, a mint megérté az egymásra utaltság szükségét: az önfentartás gondjainak csökkentésére áldozatul hozá a kóbor fajfentartás gondtalanságát, s alapítván a családot, első alapjait raká le a polgárisultságnak, a társadalomnak. Mert az egyének társulását a fejlődés további folyamán követé szükségképen a családok társulása, miből csakhamar államalakulások jöttek létre; előbb a tisztán rokonsági kapcsok által ösztetartott patriarchalis, majd az erők egyensúlyának megzavarodásával a patrimonialis, azután a mind divergálóbb érde-

kek és szenvedélyek leküzdésére az ismeretlenek segítségül hívásával a theocraticus államforma, időnként lesüllyedve a nyers despotismusba: míg végre Epicurusnak, Görögország derült ege alatt fogamzott eszméje, az emberi boldogságot az ember és állam öncéljául tűzni ki, századok múltával ért talajra talált, s létre jöve a mindenkivel közös egyéni szabadság alapján a jog-állam, mely habár az előbbi államformák töredékeit kisebb-nagyobb mérvben tartalmazza is, lényegileg azoktól az igazság felkeresése és megvalósítása iránti célkitűzésben, s az azutáni törekvésben különbözik.

Nem lehet ugyan kétkedni a felett, hogy a „jó“ előmozdítása és a „rossz“ korlátozása iránti törekvés, ezen viszonylagos fogalmak keletkezésével egy idejű s az első államcsirákban is feltalálható; még is a jog-állam az, mely ezen fogalmak meghatározásánál, s az azoknak megfelelő ténykedések kezelésénél, a szenvedély és érdek helyett az igazság tisztult mérlegét vevén kezébe, a tanítás, figyelmeztetés és óvás praeventiv, vagy a büntetés, javítás és megtorlás repressiv útján, az alapul vett egyéni szabadságot, s ebben a közjót a legintenzívebben védi és támogatja, ennek megfelelően polgárainak minden jogos érdekét a közrendészet és igazságszolgáltatás paizsa alá helyezvén.

Az állam azonban a közjó, polgárai physical és psychical egészsége, élete és vagyonának védelmében csak akkor fog sikerrel eljárhatni, ha óvó és büntető rendszerénél egyaránt nem elvont, a priori böleseleti tételekből, a magából fonó pókhoz hason-

lólág a csak önmagában operáló, a makrokosmost egyedül a mikrokosmosból és ez által megítélhetni vélő, s egyideig egyedüli jog-forrásként viselkedett észből merít; hanem ha a természeti tényezők egymásra való hatásának, az ember élet- és kórtani folyamatainak tárgyias ismeretéből indulva ki, igyekszik azon feladatot megvalósítani, mely miatt az ember társadalmának az államban első sorban ad élő kifejezést, s mely végelemzésben nem más, mint betegségnek és bűnnek leküzdése, s egy minden irányban tökélyesb jövőnek előkészítése.

De betegség és bűn, melyet helytelenül szokásban van egészséggel és erénnyel ellentétbe helyezni, s fogalmaikat e szerint meghatározni, nem egyebek, mint bizonyos nyilvánulási módjai az anyagi és erkölcsi életnek; egészség és erény, betegség és bűn ugyanazon természeti tényezőknek, ugyanazon természeti törvények szerint, csupán változott feltételek mellett fellépő tünetei; miből következik, hogy az egészség és erény fokozása és terjesztése, a betegség és bűn csökkentése és korlátozása iránti törekvésnél, első sorban a működő természeti tényezők, az örök természettörvények, s a változó feltételek megismerésére kell igyekeznünk; hogy az ez iránti törekvésnél ok-nyomozólag kell előre haladnunk; hogy állam-szervezetünk berendezésénél a felderített igazságokhoz alkalmazkodnunk, egyebekben pedig aként kell eljárunk, hogy az az igazság további kutatásának ne gátja-, hanem istápolásául szolgáljon; mindenk felett pedig tekintetbevételével annak, hogy az ember egysége a materiálisnak és

morálisnak, elválaszthatlanul, mint a kő súlyától: az anyagi és erkölcsi élet szabályozásában és telhetőleg érélyes fejlesztésében egységesen járjunk el; mert minden ellenkező intézkedés, mely az anyag ignorálásával, az erkölcsi világ hamis personificatiója alapján, annak külön választásával czéloztatik — természetlen, meddő s a collysiókat önmagában rejtő lesz.

Az absolut igazságok, a változhatlan természet-törvények kútatása, czélja végelemzésben minden valódi tudománynak, s kötelességszerű hivatása a tudományok azon állami gyűlhelyének, melyet egyetemnek nevezünk. „Nem elég a tényeket ismerni; a tudomány csak a tények törvényei és okainak leleplezésével kezdődik.“*) S ha igaz az, hogy „minden felsőbb, de különösen egyetemi tanításnak végczélja: „az állam cultur állapotának telhetőleg érélyes fejlesztése;“**) ugy nem lehet kétkedni a felett sem, miszerint az egyetem a közértelem fejlesztésében ezen cultur-szerepet csak akkor fogja igazán betölteni, sőt az általa terjesztett tudomány is csak akkor lesz igazán gyümölcsöző az életben, ha azon czélok felé öntudatosan és egységesen törekszik.

Mindenik tudományszak a karban és mindenik tudománykar az egyetemben, — bármennyire hangoztattassék is a tanári és kari függetlenség és önállóság, -- tudományilag nem csak testvér a közös czélban, hanem valójában egy organicus testnek része. Minden egyes erőszaporulat vagy erővesztéség

*) Helmholtz prorectori székfoglaló beszéde, Heidelberg. 1862.

**) Than: Akad. székfoglaló beszéd.

ezen organicus testben, nemesak ezen egyes erő nagysága szerint okoz szaporulatot vagy veszteséget az öszszerőben, hanem azon jótékony csererhatás viszonya szerint, melyben egymáshoz fejlődésük fokára és irányára nézve a látszólag legtávolabb álló szaktudományok is vannak; valamint, hogy az egész egyetemnek a culturállapot fejlesztésében kifejtett munkássága is nem az egyes erőtevényezők egyenes öszszegében, hanem ennek az egyes szaktudományok csererhatásának foka és minősége által meghatározott hatvány eredményében fog nyilvánulni.

Közvetlen következik pedig ebből az is, hogy az egyetemnek tökéletlensége, egyes tudományszakok hiánya, különböző szaktudományok cumulatioja nem csak és nem is a legnagyobb mérvben a miatt káros, mert ezen szaktudományok épen nem, vagy nem eléggé fejlesztethetnek és terjesztethetnek, hanem a miatt is, mert más szaktudományok tevékenységére positive, majd negative, túlterhelhetés, vagy a csererhatás hiánya folytán zsibbasztólag hat. Ha pedig ezen alkalommal példaként egyetemünkön egy elmekór- és gyógytani tanszék hiányára, az állam-orvostani szakmák zsufoltságára, a kór-, gyógy- és gyógyszerertani tanszék cumulatiojára mutatok, nem azért teszem, mintha jogot vélnék ezen hiányokat az egyetem, vagy akár csak saját tudománykarom legégetőbb szükségeiként jelölni meg, hanem mert előbbiek hiányát jelenlegi, utóbbinak terheit előbbeni tanszékemen közvetlen épen én súlyosan éreztem. És — viszszaterve az előbbi fonalhoz — nem is a legkülönbözőbb tudományszakoknak egy helyen való hozzáférhetősége, hanem a vázolt organicus öszsze-

függés az, mely az egyetemnek igazi lényegét adja, mely annak minden időben a culturára oly jelentékeny befolyást biztosított, s mely az egyetemet minden körülmények között a szakiskolák, a külön álló karok fölé helyezi. — „Tekintse magát azért mindenképpen a közös nagy mű munkásának, mely az egész emberiség legnemesebb érdekét tűzte ki czéljául. . . Az egyes bűvárokat, valamint az egyes tudományokat közös érdekeik és közös czéljaik előmozdítása végett mindig élénk érintkezésben tartani, ez a szép és nagy feladat, mely az egyetemnek osztályrészeül jutott s ezért szükséges, hogy a négy fakultás mindig karöltve haladjon“ — mondja Helmholtz prorectori székfoglaló beszédében.*)

* * *

Az egyes tudománykarok és szakok közt létező ezen organicus összefüggés sehol sem annyira nyilvánuló, oly kézzel fogható, mint azon szaktudománynál, mondhatom szaktudomány-csoportnál, melyhez az állam polgárai physical és psychical egészsége, élete és vagyona védelménél, az egészség és erény művelésére, a betegség és bűn korlátozására irányuló törekvéseinél oly gyakorta fordul szakértő tanácsért: az államorvostannál. Azon államorvostannál, mely létalapjánál fogva hivatva van azon kapocs fenntartására és folytonos fejlesztésére, annak mintegy élő, hivatalos kifejezést adván; mely anyagát az orvosi és szűkebb értelemben vett természettudományokból meríti; melynek czélt és működési tért a jog- és államtudományok adnak, s

*) Helmholtz prorectori székfoglaló beszéde. 1862. Heidelberg.

melynek a kiválólag szellemi tudományokat ápoló bölcsészetre is kell támaszkodnia, nemcsak mint a tudományok ős anyjára, az elemző és ítélő ész dajkájára, hanem egyszersmind közvetlen egyes szakmáinak, a lélektan, neveléstan és erkölestannak az államorvostannal szemben létező segédtudományi viszonyánál fogva.

Az államorvostan ugyanis, midőn az államot igazságszolgáltatási és közrendészeti czéljai kitűzésében és azok megvalósításában szakértő tanácsesal gyámoltja, kijelölván az orvostermészettudományok azon elveit, melyek ilyen czélok elérésére igénybe vehetők, másfelől a jog- és államtudományok azon elveit, melyek szerint az állam egyéb czéljainak veszélyeztetése nélkül azon szakértő tanács figyelembe vehető és a gyakorlati életben érvényesíthető: az összes természettudományok, s részben a jog- és államtudományok mezejéről hordja össze anyagát, s e mellett folytonos figyelemmel van, részszerint a czélok kitűzésében, részszerint az eszközök megszerzésében a szellemi tudományokra is.

Valójában tehát egy őrállomás az az összes szaktudományok vívmányaival, haladásával szemben, mely az anyagi és erkölcsi élet szabályozása és művelése, a társadalmi jóllét emelése czéljából a létező ismeretek alapján azon czélok kitűzésében is tevékenyen közreműködén: öntudatosan gyűjti, bírálja és rendezi a többi szaktudományok azon vívmányait, melyek a fennebbi állami czélok elérésére közvetlenül igénybe vehetők, vagy melyek az államéletben folyton történő változások mellett időről-időre igénybe vehetők lesznek.

Miután azonban, mint minden oly szaktudomány, melynek feladata nem egyedül az igazság kutatása, hanem a már felderített igazságoknak a gyakorlati életre való alkalmazása is: úgy az államorvostan tudománya nem csak raktározza a jelzett ismereteket, hanem saját ezélját épen azok gyakorlati átvitelében találja, s az alkalmazásnál feladata levén egyfelől a folytonos egyedesítés, másfelől a hiányoknak öntevékenység útján való pótlása, ezen műveletnél saját módszerekkel és rendszerrel bír, melyek az államorvostant a gyűjtő tudományok sorából a külön szaktudományok sorába helyezik át, s egyszersmind azt a kiválólag gyakorlati tudományok közé osztják be.

A történelem lapjai tanuskodnak arról, hogy állami ezélok elérésére, részint kétes jogi kérdések megfejtésénél, részint közegészségi igények betöltésénél, természettudományi, sőt szoros gyógytudományi ismeretek is már távol századok óta alkalmazásba vétettek. Az egyiptomiak papi hagyományai, az izraeliták törvénykönyvei hygiaenicus intézkedéseket tartalmaznak; Archimedes az aranyat valódiságára nézve már hivatalos megbizásra kémlelte; a 12. táblás törvény és a Codex Justinianus már orvosi véleményt kívánnak; Antistius Julius Caesar sebeit a sértések foka, életveszélyessége szempontjából vizsgálta; a rómaiak házaik berendezésének, vízvezetékek, fürdők-, eloakák-, katakombák építésének bámulatra méltó nyomait hagyták reánk, és pedig nemesak a „Civis romanus“ világhatalmi városában, hanem mindenütt a gyarmatokban, a barbárok földén is; L u e r e-

tius pedig „De Nature“ czimű művében „az utczai kanták“ leírásával egy oly egészségügyi berendezkedésről tesz bizonyosságot, melyet Európa sok nagy városa nélkülöz még ma is; a 6-ik századbéli german törvények a testi sértéseket fontosságuk szerint, a vérdíjak kiszabásánál megállapíttatni rendelték; és így tovább, egész az 1532-ben kiadott Carolináig, melyben már határozott és rendszeres intézkedések vannak az orvosi szakértői működésre.

Mindezek azonban csak esirái az államorvostani tudománynak, melyet csupán a tudományoknak általában, különösen pedig a természettudományoknak a „Scientia litterarum“ által lett felvirágoztatása nevelt oly nagyra, s az egyéni szabadságot oly változatos életre kifejtett jogállam keltett oly széleskörű tevékenységre, melynek határai egy pillantással be sem láthatók.

Az államélet változatossága csakhamar a megfejtendő kérdések oly roppant mennyiségét hozta naponta létre, s ezek megfejtésénél a legkülönbözőbb szaktudományok, melyek az államorvostanhoz részint segéd, részint alaptudományi minőségben viszonylanak — oly nagy mérvben vonattak be: hogy részint az anyagalmaz, részint az alkalmazás természet-szerű elágazásánál fogva szüksége állott be a szakma kiválásnak, a mi 1602-ben Fortunatus Fidelis által a törvényszéki orvostan megállapításával; 1776-ban Ch. Fr. Eschenbach által a két irány határozott megjelölésével, és 1778-ban Johan Péter Frank által az orvosi rendészet önálló tárgyalásával ki is vitetett, úgy, hogy ma már az államorvos-

tan a politicalai és jogtudományoknak megfelelően két teljesen önálló részt képez: a praeventiv közrendészethez sorakozó orvosi rendészetet, s a represiv igazságügyet szolgáló törvényszéki orvostant. Mindkettőnek létalapját a közös államezél képezi; mindenkét az ember változatos társadalmi élete hozza tevékenységre; mindkettőnek anyagot és eszközöket leginkább az orvos-természettudományok adnak, s oly viszonyban vannak egymáshoz, mint a jog- és államtudományok, s a különállásra egymástól és az orvostermészettudományoktól ép úgy jogosultak, mint ezek; mert míg az orvosi rendészet a közjólétet fenyegető veszélyek elhárítására tanít (a közegészség védelme), addig a törvényszéki orvostan arra oktat, miként ítélendő meg orvostudományi szempontból egy már történt vítás jogsértés; mert míg az orvos tanácsesal a betegnek, az államorvos tanácsesal az államnak szolgál. Ez pedig lényegesen különböző ismereteket tételez fel; különböző a tárgy és cél, az álláspont, a tárgy terjedelme, alkalmazhatósága és az alkalmazás módjai; szükségesek a gyógyászat területén és a gyógyász-működési körén túl fekvő természettudományi és orvosi ismeretek mellett jogi, közigazgatási és sociologiai ismeretek, s így tovább. Szóval, az államorvostan, mint külön tudomány, mint az öszszgyógytudományoknak, egy tág értelemben vett anthropológiának része, mint a szoros értelemben vett orvosi tudományoknak azonban társa — művelendő és tanítandó, s annak műveléséhez és tanulásához az orvos-természettudományok egy hosszú során át, s az említett többi tudományok alapelvei birtokában lehet csak eljutni.

Levezettem ime ezekben az államorvostan fogalmát; megismertettem, mit értünk annak két fő-része alatt, mennyire azt ily általánosságban ten-
ni egyáltalán lehetett; s most méltán merülhet fel az a kérdés, hogy ma, midőn minden bűvárt a rész-
letekben elmerülve látunk; midőn az emberi tudás oly kábitó terjedelmű, hogy a további haladás le-
hetősitése végett a szakmakiválások egymást érik; midőn a határozottan különvált szakmákban is si-
ker kilátásával a bűvárok szakmaiknak csak egyes részeit művelhetik; s midőn már-már annak a szük-
sége áll be, hogy az ismeretek tömkelegében való elté-
vedés ellenszeréül, s az öszsztudományok közös céljá-
nak — mint központnak — biztosítására a tudomány
kapesainak erősbitéséről gondoskodjunk: honnan van az, hogy egy államorvostant a többi szaktudomá-
nyok mellé sorozva és a szerint kezelve látunk? —
Valóban ezt mi sem indokolja, — legfeljebb elmara-
dottságunk, ha az oly fokú, hogy „szükség tör-
vényt bont.“ A „*medicina publica*“ jelző a
mult század reánk maradt öröksége, a fejlődés egy
további phasisát jelezve azon időhöz képest, midőn
az orvostudományok fejletlensége és a közélet kor-
látoltabb igényei megtürték, hogy az egyes szaktu-
dományok a magok módja szerint függelék-ként tár-
gyalják a jogszolgáltatás és közigazgatás által fel-
vetethető kérdéseket. Egy örökség, a melyet azonban
már a mult század is elvetett, midőn a „*Medicina*
legalis“ és „*Politia medica*“ jelzőket vette al-
kalmazásba. Egy gyűjtő név az, mint a „gyógytu-
domány,“ sőt fokilag még a név fölött álló, meny-
nyiben az egyes betegségek gyógyítását célzó orvo-

si szakképzés szabályozása is annak egyik fejezetét alkotja. Ilyen értelemben használhatjuk e jelzést csak is, ép úgy, mint az ujabban behozott „Social medicin“ kifejezést.

Annak egyik része a törvényszéki orvostan egy zárt egészet képez, mely az orvos-természettudományok fejlődése szerint fog tovább fejlődni, de mindig csak a büntető és polgári joggal karöltve: ezek adnak neki működési tért, de ezek szabják meg a térnek határát is; mert bármennyire fejlettek legyenek alap- és segédtudományai, maga csak annyira fog előmehetni, a menyinyiben befolyást gyakorolhat a vele karöltve járó társai további haladásának serkentésére. És ezen viszony fejt meg azon tényt, hogy míg az orvos-természettudományok bármely szakmája a földkerekségén mindenütt egy lesz: addig a törvényszéki orvostan államok szerint változó.

Szakma-kiválás ránézve két izmos ágában — a törvényszéki vegytanban és a bűnügyi lélektanban már tényleg létezik, s a jövőben legfeljebb gyakorlatánál a polgári és büntető jognak megfelelőleg lehetséges még.

Másik részének, az orvosi rendészetnek feladatai és tere már nem oly körülzároltak; sőt magának a jelzőnek tartalmához való viszonya sem végleg megállapított, mert majd mint száraz orvosi törvény- és rendeletisme, jobb esetben egyszersmind interpretator kezeltetik, s ez esetben egy zárt szakma, melynek korlátolt működési tért a közegészségi törvények és rendeletek adnak; majd az egész jelentőségével bír az, s ekkor maga újra csak gyűjtő név, jelzője egy óriási terjedelmű tudománynak,

melyre az általánosságban mondtak különösen ille- nek, s mely alaki részként az orvosi törvény- és ren- delet- ismét, anyagi részként a közegészség- és köz- gyógyászatant, az orvosi földrajzot, az időjárásant öleli magába, s ez esetben a fejlettség mai fokán már csakugyan maga is szakma-kiválásokra jogosult.

Azt hiszem, helyén lesz most már néhány vo- nással vázolni, minő állapotban van a fejtegetett tárgy egyetemünkön? — vizsgálni: vajjon helyzete, ellátása és kezelése megfelel-e a tudomány és gya- korlat igényeinek? — hogy azután rátérhessek be- szédem tulajdonképi céljára, a mi miatt szaktudo- mányom mindkét részének köréből oly sok és oly kecsogtetőleg kínálkozó, s ezen tisztelt gyülekezet nagy részének mindenesetre egy élvezetesebb és ta- nulságosságban is sokkal közvetlenebb órát szerzendett tételét bár sajnálattal mellőztem: az államorvosi ügy reorganisatiója szükségességének kimutatására.

A törvényszéki orvostan és orvosi rendészet egye- temünkön egy intézeti tanszék által láttatik el, egy-egy féléven át hetenként 5 órával, és pedig tekintettel ar- ra, hogy az orvostudori oklevél jelenleg nemcsak a gyógy-, hanem az államorvosi gyakorlatra is jogosít- ványt ad — minden hallgatóra kötelezetten és szi- gorlati tárgy képen.

És pedig azon sajátlagos viszonynál fogva, melyben a törvényszéki orvostan a jogfej- lesztés, törvényhozás és törvény-alkalmazás iránt van; azon körülménynél fogva, hogy az nem önma- gában és önmagáért, hanem az igazság és jogszol- gáltatás tökéletesbitéseért létezik; végre azon két-

ségtelen tény miatt, hogy a törvényszéki orvos csak akkor fog súlyos felelősséggel járó feladatának a gyakorlatban megfelelni, ha konkrét orvosi megítélést váró esetben nemcsak a szoros orvos-természettudományi anyagot, hanem az egész vitás jogesetet veszi tekintetbe: különös súlynak kell arra helyeztetnie, hogy ezen tárgy ne mint gyűjtő-tudomány — minek azt széles körben az értelmetlenség tekinti, — hanem csakugyan mint szaktudomány tárgyalassék. Adatnia kell annál fogva a hazai törvények orvos-természettudományi interpretációjának, a jelentősb külföldi törvények bírálati összehasonlításával, s helyenként a joggyakorlatból vett példák általi megvilágosítással és pedig a büntetőtörvény és perrendtartás keretén belől; a tárgyalás a polgári törvények egyes szakaszaira — a házassági és örökési viszonyokat tárgyazó részeken kívül, — csak ott és annyiban terjesztethetvén ki: a menyinyiben büntető perek kapcsában támadó polgári perek, a jogélet jelen fejlettségi phasisában is orvosi ügyvédek védőkédést vehetnek igénybe. Ez által teljesíti a törvényszéki orvostan azon kötelességet, melylyel anyjának — a jogtudománynak tartozik; másfelől azon térnek és czélnek megismerésére vezettetnek a hallgatók, melyen működniök, s mely felé törekedniök kell; de ez által egyszersmind az igazság-szolgáltatás jól felfogott érdekében szélesbítették is a törvényszéki orvos működésének tere: a törvény helyes értelmezésének, a bírói kérdés feltételnek és a vizsgálat irányításának befolyásolására. — Ezután kell adatnia a vitás jogi kérdések megfejtésénél feldolgozandó szoros or-

vostermészettudományi anyagnak, azonban a jelenlegi viszonyok között természetesen csak folytonos utalással azon számos orvostermészettudományi szakmákra, melyeknek mint alaptudományoknak bírása a hallgatóknál már feltételezhető. Minden esetben azonban beható kritikai tárgyalásnak kell eszközöltetnie ott, a hol kimutatandó: mennyiben szerepel-tethetők az egyes szaktudományok ismeretei, vizsgálati módszerei és eszközei, melyek a gyógygyakorlatban minden aggodalom nélkül vehetők igénybe — vítés jogi kérdések megfejtésénél a törvény előtt is megálló bizonyító erővel. Itt kerül azután felhasználásra a gyakorlati megvilágítás céljából a szoros értelemben vett törvénytudományi orvosi *casuistica*. Végre ezen műveleteknél részint az ismeretkörre, részint a vizsgálati módszerek és eszközökre nézve, az egyes szaktudományokban, a törvénytudományi orvostan szempontjából úgy nevezhető hiányok mutatkozván, és pedig olyanok, melyek fedezésére saját észlelaikből az illető szaktudományok nem indítanak: elő áll a szükséglet, hogy a törvénytudományi orvostan különböző szaktudományi körökben, a maga feladatai megoldására önálló tevékenységet is fejtsen ki, s itt kell, hogy az intézeti működés a tanszék segítségére legyen.

Az orvosi rendészetnek nálunk nem a rész — a „Hygiène publique“ végrehajtója, — hanem az egészség jelentőségével kell hogy bírjon, annyival is inkább, mert az új „szigorlati rend“ a közegészségtant szigorlati tárgygyá tette, azonban a nélkül, hogy egyszersmind gondoskodás történt volna közegészségtudományi tanszék felállítása iránt. Annál

fogva szükséges ezen tárgy kezelésénél, hogy mindenekelőtt a társadalom és állam alkotó elemei és mozgató erői általában, különösen pedig a mi társadalmi, nívóunk és államszervezetünk vétessenek tekintetbe, s ezen alapon körvonaloztassék a működési tér és cél, mely szerint az orvos-természettudományok jelen állása mellett, azok igénybe vételével, az embertömeg *quantuma* és *qualitása* az államérdekeknek megfelelőleg javítható. Az orvosi rendészet ugyanis, mint az őt működtető *Politica* és *Sociologia* az *exigentiák* tudománya, minélfogva alapul a létező állapotokat nem csak el kell fogadni, hanem igen gyakran a jónak legnagyobb ellenségét a jobbat mellőzni kell, a kétes sikerű áldozatok és bonyodalnak nélkül megvalósítható jóért. A hazai és külföldi egészségügyi intézmények, egészségügyi törvények és rendeletek ösmertetésén és összehasonlító bírálati fejtegetésén túl — mi a szűkebb értelemben vett orvosi rendészetnek képezné tárgyát, — kell, hogy az egyes közegészségtudományi kérdések is beható tárgyalást nyerjenek, ha azt akarjuk, hogy közegészségügyi törvényünknek nagyobb részt negatív természetű és közéletünk alantibb fejlettségi foka által feltételezett hiányai, a meglévőknek helyes értelmezése és gyakorlati kivitele által pótoltassanak; ha azt akarjuk, hogy akkor, midőn közegészségügyi törvényünk a részletekben túlnyomóan nem *imperatív* természetű, s annak végrehajtása legnagyobb részt helyes szakértői véleményezéstől függ: az állam alkalmas közegészségügyi tisztviselőket kapjon, a mi nélkül, bizony a törvény ott fog a papíron maradni.

Az anyagokban is ekként vázolt tárgyak ilyen szerepeltetése mellett mi sem természetesebb annál, hogy az oktatás a tanrendszer által megszabott jelenlegi keretben, az anyag egészére nézve csak az elveket kitűző, az áttekintést nyújtó, a további tanulmányozás útjait egyengető lehet, s hogy a részleteket is kimerítő tudományos tárgyalás a legfontosabb kérdéseknél is alig ejthető meg. — Másfelől szint oly természetes, hogy azon irány és módszer, melyet a kérdésben forgó tárgyak feladataiban jeleztem, szükségessé teszi: ugy a tudomány művelhetésére nézve a tanárnak, mint a tudomány elsajátíthatására nézve a tanulóknak az elméleti kezelésen kívül a közvetlen gyakorlati foglalkozást. Hogy az államorvostani szakmák, különösen pedig a törvényszéki orvostan művelhető legyen; hogy az állam számára alapos törvényszéki orvosok és orvosrendészek, tisztí orvosok, magasabb egészségügyi közegek képezthessenek: mellőzhetlen a közvetlen gyakorlati foglalkozás, a gyakorlati oktatás, melynél az elméleti oktatás életet nyerjen; melynél a hallgatók maguk meggyőződést szerezzenek és a technicali eljárásokat elsajátíthassák; s melynél nevezetesen kezdőkbe kaphassák az iránytűt az igaz út megtalálására azon nehézségek között, melyek a különböző orvos-term.-tudományi szakmák törvényszéki orvosi és orvos-rendészeti kritikai méltatásából eredőleg — a gyakorlatban egyedül lehetséges helyes alapú önbizalom keltése nélkül, — igen könnyen káros skepticismushoz vezethetnek.

Hiszen már a priori is csaknem lehetetlennek látszik, hogy egy kitünőleg alkalmazó és folyton

egyedestő tudományszak, mely utóvégre is orvos-természettudományi tárgy, s melynek szintén az ezek felvirágzását lehetővé tett kísérleti és mutatványos uton kell haladnia, — műveltessék, saját czéljai után öntevékenységet fejtsen ki; a különböző szaktudományok vívmányait az állam czéljaira kiaknázza és gyakorló államorvosokat képezzen: ha nincs anyaga, melyből észleleteit meríthesse, ha nincs tárgya, melyen épen saját feladatát képező alkalmazási művelését eszközölje; s ha ilyen módon előadó és hallgatók egyaránt képzeletükre vannak utalva az iránt, hogy az igénybe vett többi tudományszak tételeinek ismétlése és bírálata, az eljárási módozatok elveinek kitűzése után, a számításba veendő tényezők azon roppant számát, melyek a gyakorlati életben felmerülő concret esetek alkotó elemeit képezik, minden lehető csoportosítással magok elé tüntessék, s fejükben mintegy saktáblán alkossanak az életre képeket. Senkinek sem jut eszébe az orvosi képzésre az elméleti oktatást elegendőnek tartani, s elméleti ismeretek alapján szerkesztett képzelt kórképekkel ellátott növendékeknek az önálló orvosi gyakorlat jogát adni; pedig a mily kétségtelen, hogy a boncztanak, kórboncztanak művelésére és tanítására hullá anyaga, a különös kór és gyógytan mindenik szaktudományának beteg anyaga szükséges: ugy az államorvostannál is, különösen pedig a törvénytörvényes orvostannál a gyakorlati oktatásnak s e czélból a tananyagának mellőzhetlen voltát egyenesen csak az ignorantia vagy az indolentia tagadhatja.

Az ilyen czélszerű gyakorlati oktatás azonban

jelenleg csak igen kis részben lehetséges, mert eltekintve az intézet helyiségi és felszerelési hiányaitól, — a mi elvégre is tudománykarom többi intézeteivel közös csapás, s a min alig is lesz segítve addig, a míg zárdának és börtönnek alkalmas falaink közül az építkezések megkezdésével ki nem bontakozunk, — a törvényszéki orvostannál azért nem, mert tulajdonképi tananyag a tanszéknél merőben hiányzik; az orvosrendészetnél pedig a miatt nem, mert annak anya-tudománya a közegészségstan rendszeres kezelése iránt egyetemünkön még gondoskodva nincs; egy embertől pedig teljes lehetetlenség, hogy az államorvostan összes szakmáira nézve, a tudománynak és az élet közvetlen igényeinek előrehaladólag egyaránt eleget tehessen.

A tanár és a hallgatók vállvetett buzgalma a jelen berendezkedés mellett csak hiányos eredményt adhat; s őszintén ki kell mondanom, habár meg vagyok is győződve arról, hogy illetékes köröknek ebben nem egészen mondok újat: miszerint alapos törvényszéki orvosok és tisztí orvosok képzése biztosítva nincs; hogy ezen az államra annyira fontos szakmákban a gyakorlati jártasság megszerzése nagy részt az ezen téren egyenesen veszedelmes, mert a hivatalos működési körre utalt, sőt arra korlátolt autodidactica útjára van hagyva; a minek káros következményeit bőségesen észleljük is, s a mi hova-tovább annál nagyobb baj lesz, minél inkább fejlődik nálunk a jogélet és a közértelem.

Egy tekintet az állam orvosi tanügyről a gyakorlatra, s névleg — az orvos-rendészeti gyakorlatot ez alkalommal mellőzni akarva — a törvényszéki orvó-

si gyakorlatra, meggyőzhet mindenkit a mondottak igazságáról.

Az osztr. bünt. prrts. 78. §. alapján ugyanis, ha valamely vizsgálatnál különös szakismeret vagy ügyesség kívántatik, a vizsgálatra szakértők hivandók meg, s ha ezen ismeretek orvos-természettudományiak, akkor orvos, némely esetben vegyész hivatik, a ki akkor mint szakértő működik, s törvényszéki orvos, vagy törvényszéki vegyész nevet visel. Ezen, az orvostermészettudományok köréből vett szakértői tanuskodás az, mely minden szakértői működés között a leggyakrabban és aránylag a legsúlyosabb ügyekben vétetik igénybe a büntető igazságszolgáltatás által, és pedig a célból, hogy a bíró által megfejthetlen oly kérdésekre feleletet nyerjen, melyek valamely tényálladék igazságának bizonyításához mellőzhetlenek; hogy vajjon bűncselekvény egyáltalán fennforog-e? vajjon a tényálladék különböző részei között az összefüggés megvan-e és az minő? vajjon a cselekményt vádlott követte-e el? s ez esetben vajjon egyáltalán van-e és minő viszonyban van a tényálladék a törvény által kimért büntetéshez? Ilyen kérdésekre feleletet adandó szakértőtől ma mindenki meghívható, a ki az osztr. bünt. prrts. 80 §-a alá nem esik oly módon, hogy egyáltalán tanukép sem fogadható el, ha orvosi vagy sebészi oklevele van; sőt a bünt. prrts. 79. §-a értelmében a bünt. prrts. 180. és 230. §§-ban kimondott pénzbüntetés is a tárgyalás megghiúsulása miatti kártérítés, valamint elővezetési parancs kiadásának terhe alatt kényszerítve is van elanynyira, hogy a 231. §. a törvényszék által kimondott ítélet ellen még a jogorvos-

latot is elzárja. *) Usupán a bünt. prrts. 69. §-a értelmében (a polgári ülhökökröl) lehetne per analogiam né- mely esetekben kivételnek helye; s az egyetemi orvos- tudománykari tanárookra van feltételes kizárás kimond- va az 1853-ki nov. 7-én 12326. sz. minist. rendeletben (R. G. Bl. 1853. Nro. 219. 1143. l.), a mely rendelet az 1855. márcz. 24-ki igazságügyminszteri intézvény- nyel a bölesészetkari vegytan tanárára is kiterjesztetett. Ezen intézvényekre igen helyes megjegyzéseket tesz E. Hoffmann, a bécsi egyet. a törvényszéki orvostan ta- nára ezen évben megjelent munkájában, a mit nem lesz fölösleges nagyobb körben is figyelemre méltatni.**)

Tény tehát, miszerint nemhogy külön minősít- vény kívántatnék meg a törvényszéki orvosi műkö- désre, hanem egyenesen a működés kénysze re van törvényesítve minden orvosra és sebészre.

*) Használó intézkedések vannak az új osztr. bünt. prrts 119: 242. §§-ban, míg a 243. § a jogorvoslatot írja elő.

**) Uns ist nicht bekannt, durch welche Vorkommnisse diese Erläs e dictirt wurden, wir müssten jedoch dagegen entschieden protestiren, wenn dieselben auch auf den Professor der gerichtlichen Medicin ausgedehnt wür- den, denn es liegt im Interesse seines Faches, dass er mit gerichtszärz- lichen Untersuchungen betraut wird, und diese so viel als möglich zu Lehr und Lehrzwecken ausbeuten kann, und dass betreffende Material ist für ihn und für sein Fach von eben so grosser Bedeutung, wie das klinische für den Kliniker und das anatomische für den Anatomen. — Wenn dem- nach in Wien und Prag die Landesgerichtsärztlichen Untersuchungen den betreffenden Professoren der gerichtlichen Medicin anvertraut werden, so kann diess nur als eine die Heranbildung tüchtiger Gerichtsärzte und den Fortschritt des Faches fördernde Massregel betrachtet werden, oben so wie es keiner weiteren Ausführung bedarf, dass die ausgezeich- neten Leistungen eines Casper, Taylor, Tardieu, Maschka, Liman und A. auf dem Gebiete der gerichtlichen Medicin in erster Linie durch dem Umstand gefördert wurden, das ihnen ein reichhaltiges ge- richtszärztliches Material zu Gebote stand und von ihnen wissenschaftlich ausgebeutet werden konnte.* (E. Hoffman: Lehrbuch d. gerichtl. Medi- zin. Wien 1877. I. pag. 26.)

S honnan van ezen, már Mittermayer által (Lehre v. Beweise) elítélt ép oly igazságtalan, mint helytelen és egyenesen czélelles intézkedés? — Onnan, mert a törvény nem tesz különbséget a közpolgári kötelezettséget képező tanuskodás és a szakértő állása között. Pedig egyfelől nyilvánvaló, miszerint a szakértő nem csupán valamely érzéki észrevételt — mint a tanú, hanem bizonyos ténykörülményekre nézve czéltudatos és complicált vizsgálat alapján, észbeli operációkkal alkotott kész ítéletet ad véleményében a bírónak; másfelől kétségtelen, hogy a mint nem lehet valakit általában törvényileg tudományos működésre kényszeríteni: ugy nem lehet arra sem kötelezni a gyógygyakorló orvost, hogy ő a törvényszéki orvostant különös tanulmány-tárgyává tegye; s ha ezt nem tette, akkor de facto nem is szakértő, s őt mégis orvosi oklevele alapján makacssági büntetés terhe alatt kényszeríteni, hogy idejét, fáradságát és tanulmányát, habár előtte nem is idegen, de tulajdonképi hivatásától és működési körétől különböző téren fejtse ki; hogy ő magának e végből göresövi és más segédeszközöket tartson, s hogy nevezetesen kénytelen legyen a vádlottnak sorsa lenni — mint a hogy Silva mondja Uriel Acosta könyvére, melyet a rabbinusok bírálatra neki adnak — s ezzel magára vállaljon oly súlyos felelősséget, a melynek viselésére neki hiányos képzettsége meggyőződést nem adhat: az értelmetlenség, sőt több, — a szédelgést provokáló eljárás.

Ez a törvényszéki orvosügy egyik lényeges hiánya; s nem tartom időszerűtlennek annak felemlítését ma, az anyagi büntető jog codificálása alkal-

mával, különösen azért sem, mert ha az előbbinél mintául szolgált német bírodalmi törvény alaki részének példájára, ebből a 69. §. átvétték: a következmény nálunk a jelen állapot újabb stabilizálása, s ebben nagy hiba lesz; míg az említett, különben alapjában szintén alig helyeselhető §. Németországban a gyakorlatra kártékony hatású alig lehet, egyfelől a miatt, mert az a szakértői kényszert illetőleg csak a nyilvánosan alkalmazott, vagy ilyen közszolgálatra felhatalmazott orvosokra szól; másfelől pedig mert Németországban úgy a gyógy- mint az államorvosi gyakorlatra nem a tudori oklevelek, hanem kellően szervezett külön államvizsgák adják meg a minősítvényt, a mely államvizsgáknál a törvényszéki orvostan és bűnügyi lélektan elméletileg és gyakorlatilag szigorúan van méltatva.

A nálunk érvényben levő 1853-diki, s a hasonló hibába esett 1873-iki új osztr. bünt. prrts.-nál e tekintetben valóban rationalisabb álláspontot foglalt el az 1814-diki hullaszemlei útasítás, mely egyenesen meghagyta és az orvos lelkiismeretbeli kötelességévé tette, hogy a szakértői működésre ne vállalkozzék, ha magát teljesen elkészültnek nem érzi. Hogy vajjon ez tényleg eredményes volt-e? azt nem kutatom; azonban ma tovább kellene mennünk, ma az iránt biztosítékot is kellene szereznünk,

Azt lehetne vélni, hogy a felhozott nehézségek csak elméletiek, s hogy a gyakorlatban nem igen fordul elő a szakértői kényszert illető §§-ok tényleges alkalmazásának szükségessége. Nagyon csalódnék azonban az, a ki ezen körülményben — részemről

szívesen elismerem; hogy nem tudok esetet, melyben orvost szüronyok között vittek volna vizsgálatra, vagy véleményezésre — megnyugtatót találta. E tekintetben a baj hiánya, csak egy másik nagyobb bajnak a következménye.

Az osztr. bünt. prrts. 79. §-a a birói függetlenség és önállóság megőrzésére, a szakértő megválasztásának jogát a vizsgáló-birónak tartja fenn; bár ugyanazon és a 80. §-ban azon jogot részben korlátozza, s egy 1858-ki június 1-én 9744. sz. a. kiadott igazságügyéri rendelet az állandó szakértő alkalmazását is a törvényszék hatáskörébe helyezi; de utóvégre miben áll ezen szabad választás? s vajjon az igazságszolgáltatás előnyére válik-e az? -- A bíró épen szakjártatlanságánál fogva vesz szakértőt igénybe, s nem lévén képes szakszerűleg megítélni azt, hogy az orvosban mily mérvben van meg általában és különösen a törvényszéki orvosi működést illetőleg a tudományos jártasság és gyakorlati ügyesség, s kötve lévén egyedül az orvosi minősítvényhez, a választás egy oly alanyi véleménynek lesz kifolyása, a melyet helyi érdekek, az orvosok külső tekintélye, kényelmi, vagy rokonszenvi szempontok ad libitum befolyásolhatnak, még a belső felelősség-érzetnek megsértése nélkül is; mert a bíró ha válogat, végre is azon tapasztalati meggyőződésre jut, hogy a legezélszerűbb egy mellett maradnia, a ki működése közben legalább megtanult az ő nyelvén beszélni.

Az említett intézkedés azonban alapjában téves; téves azért, mert a szakértőt egyszerűen bizonyítási eszköznek tekinti; szemüvegnek, melyet a bíró feltesz, hogy egy bűneset homályába tekint-

sen; de miután a való képet nem ismeri, a szemüveg számát pedig, a mely ezt mutatná, maga meghatározni nem tudja: az igazság kutatásánál nincs meg a mértéke, s így a nagyított vagy kicsinyített képet a való tárgy hű képe gyanánt nézve ítél, s legfeljebb a bünt. perrts. 85. §-a értelmében a fordított vagy homályos képnél cserél új szemüveget, s cserél folytonosan mást és mást mutatót ad, a míg végre a helyes számu szemüvegen keresztül is mit sem lát, mert a büncselekmény materialis nyoma a vizsgálat közben megsemmisült. S ekkor kénytelen saját természetes szemével nézni és „böles belátása“ szerint ítélni.

Ha ugyanis hiányos képzettségű ügyvéd egy igazságos pert elveszít, jogorvoslatnak van helye, s kivételes esetektől eltekintve, ha kár történik is: újabb vizsgálatok, újabb forumok az igazságot végre is kiderítik; de ha hiányos képzettségű törvényszéki orvos vette fel a leletet, adott legyen bármily véleményt: a további szakértői működés meg van bénítva, mert a betegség már eltűnt, vagy oly úton haladt egy bizonyos kimenet felé, a melyen az okok és okozatok lánczolatos összefüggésének a törvényes bizonyíték erejével való kimutatása többé nem sikerül; a hulla a bonczoltnak és enyészetnek, más vizsgálati anyag esekélységénél fogva magának a vizsgálatnak esett áldozatúl; nem is említve — s csak példakép az osztr. bünt. tk. 125. 128. 129. §§-ai által minősített bűntényekre utalva, — azon eseteket, melyekben alapos és sikert ígérő vizsgálat rendszeren csak a büncselekmény elkövetése utáni pár nap alatt lehetséges.

Az ügyek nagy kárára ekkor a bíró hónapok multán ott van, a hol volt előbb, s e miatt néha elmélkedésbe is esik a „Scientia medica“ homályai, s az „Ars medica“ tehetetlensége felett; hajlandó levén ezek róvására írni azt, hogy ugyanazon eset felett különböző szakértők különböző, gyakran több rendben váltakozólag homlokegyenest ellenkező véleményt adnak, hogy a szakértők védő és vádló kereszttüze között „Ibis . . . redibis“-féle válaszokra tereltetnek; s megerősödik ezen hitében azon körülménynél fogva, a minek természetes oka pedig az előzményekben rejlik, hogy a döntő szakértői forumok is elég gyakran a bizonytalanság miatt bíróilag értékesíthetlen véleményt adnak; vagy az elővizsgálati adatok hiányossága, s a vizsgálatnak pótolhatlansága miatt még gyakrabban nem is véleményezhetnek.

Pedig az orvostermészettudományok, s az ezek alapján álló törvényszéki orvostan érdekében erre is el lehet mondani a híres heidelbergi Thibaut-val, hogy közönségesen két dolgot szoktak öszszetévesztetni t. i. „. . . die Dunkelheit der Rede und der Kopf dessen, zu dem geredet wird;“ — s meg kell jegyezni a tárgy fontossága és befolyása helyes méltathatására azt, hogy bármily nagyok és számosak is a szakértői működés terén a nehézségek, az akadályok, egy kétségtelen s ez az: hogy a törvényszéki orvostan nem a tapogatózó Aetiologiával, sem a kötött kezű Therapiával dolgozik, hanem igen is túlnyomólag az épp oly éles szemű, mint a mily éles késű kórbonecztanmal, s az empiria által ugyan támogatott, de ma nem azon nyug-

vó, s biztos physicali módszereket és eszközöket használó finom Diagnosticával, s végre az ilyes alapokon egy könnyen cserben nem hagyó Prognosticával. — Mindenesetre tehát magasabb igények és szigorubb bírálat mértéke alá eshetik, mint a gyógygyakorlat.

A törvényszéki orvos nemesak egyszerű bizonyítási eszköz a bíró kezében, nem szemüvege, hanem valójában szemé, a gyvelejének egy része s a feladatok csak akkor lesznek bíró és szakértő által közösen megoldva, ha a bíró gyvelejének ezen részét a többihez helyesen bekapcsolni, s szakértő akként viselkedni és beilleszkedni tud. — Az ilyen törvényszéki orvostan és gyakorlata azonban terjedelmes, nehéz és súlyos felelősséggel járó, a mely egész embert kíván; de azt még sokkal kevésbé fogja valaki magáért a szakmáért művelni, mint az orvosi tudományt; az esetenkénti és a mellett szakértő kritika nélkül gyakorolt igénybe vétel az 1855-iki $1\frac{1}{2}$, és 1874 $30\frac{1}{3}$ -iki 7626 számú rendelettel le is szállított,*) a vele való visszaélést valójában mintegy provocálni látszó működési árszabály pedig egyáltalában nem olyan támogatás az állam részéről, a mely ezen tárgy kellő művelésére és gyakorlására ösztönző lehetne. S a következmény meg is van abban, hogy lesz törvényszéki orvos a

*) „... so bedarf es wohl keines weiteren Beweisses da für, dass dieser antiquirte tarif einmal beseitigt und durch einen neuen ersetzt werde;“ — mondja Hoffman (L. d. ger. Med. 1877. I. pag. 58) az eredeti 1855-iki árszabályra. — Mi már meg is kaptuk az újat, de visszafelé!

saját praxisa által is igénybe vett, s a szegény gyógyítás által tulajdonképi fontos és nehéz orvosrendészeti feladataitól is már részben leterelt, különböző fokozatu tiszti orvos; a csekély fizetésű börtönorvos; a gyógygyakorlat megalapításához azt megtelepedési módul felhasználó, s annak megalapítása után azt pótlékul meg is tartó orvos egyszersmind, de mindig mellékesen törvényszéki orvos is.

Az általános államorvosi képzés alantibb niveauja a szakértői téren a hiányokban bizonyos egyenlőséget, s ebben egyszersmind ellenőrzési tökéletlenséget eredményez; a szakértői állásnak és működésnek az állam részéről történő kisebb méltatása, magának az árunak belső értékesökkenését hozza létre; a szakértői működésnek, a közpolgári kötlezettségből helytelenül levezetett kényszerre pedig, ezen működés minősége iránt a felelősségérzet jelentékeny meglazulásához, sőt visszahárításához vezet; és ez azon nagyobb baj, melyre fennebb mint egy kisebb nem nyilvánulása okára mutattam; s ekkor nem lehet csodálni, ha a törvényszéki orvosi gyakorlat meszsze elmarad azon határtól, melyet magának a törvényszéki orvostannak fejlettsége mellett elérnie lehetne, sőt kellene.

Könnyen belátható, miszerint a törvényszéki orvosi ügy illetén állása sem az igazságszolgáltatás komoly követelményeinek, sem az orvosi tudomány reputációjának, s az ezeket szolgáló egyének társadalmi állásának emelésére nem alkalmas; s az utób-

bi érdekek ezen téren különösen sokat szenvedhetnek; a hiányos képzettség, a szigorú correctnesség és óvatosság elhanyagolása itt sokkal gyakrabban és túlságos mértékben bosszúlja meg magát, részint a dolog természeténél, részint az itt érintkezésbe lépő személyek helyzete, műveltségi foka és képzettségi irányánál fogva — mint a gyógygyakorlat terén.

A törvényszéki orvosi ügy felvirágzása ezekenél fogva nemcsak helyesebb tannódot az egyetemeken, nevezetesen a gyakorlati oktatás lehető teljes mérvű behozatalát, s azon túl a külön képesítési eljárást, s ennél a gyógygyakorlati szakmáknak az államorvosi szakmák terheitől való felszabadítását, s ez utóbbiak kellő külön méltatását kívánja meg: hanem megköveteli a törvényszéki orvosi állások rendszeresítését is, és pedig oly módon, hogy az mellékeresetnek ne tekinthessék. — Különösen fontos törvényszéki orvosi állások rendszeresítése a bűnügyek esküdtszéki kezelésénél, mert az ítéletet kimondó esküdtek jogilag sem képzett és jogi szabályok által sem kötött, s ilyenképen szakértelemmel kétszeresen nem bíró emberek, a kik sem a szakértő véleményének alaki bevehetőségét és tartalmi igazságát, sem annak tudományos képzettségét és egyéni megbízhatóságát megítélni nem képesek: s habár az esküdt ítéletében nincs is kötve semmihez, s így a szakértő véleményéhez sem, mégis működésének komolyságával és fontosságával tisztában levő esküdt épen szakjarratlanságánál fogva kénytelen a szakértő véleményére támaszkodni, s azt mintegy meggyőződésévé tenni: s Mittermaier szerint „az esküdszéki nyil-

vános szóbeli büntárgyalásokon tűnik ki leginkább, hogy épen a legsúlyosabb ügyekben végre is a szakértő bizonyítása dönti el a vádlott sorsát, s hogy az esküdtek ítélete gyakran nem egyéb, mint egy törvényszéki orvosi kérdés felett nyilatkozó ember hitelességének adott bizalmi szavazat.“

De vannak még más hiányok is, melyek mutatják, hogy a törvényszéki orvosi gyakorlat alantibb niveauja miatti felelősség a működő szakértőket alig érheti; s ezek közül — idő- és térfogytán — legyen szabad csak még azt megemlítenem, hogy magok az igazságszolgáltatás közegei sincsenek elegendőleg szakszerűleg képezve az orvosi szakértők helyes kihallgatásához, a nyert eredmények szigorú bírálatához, azok értékesítéséhez s a mutatkozó hiányok gyors- és szigorú pótoltatásához. Igaz, hogy a szakértőnek meg kell tanulnia a bíró nyelvén beszélni, de miután a dolog természeténél fogva lehetlen csak ezen nyelven beszélnie: viszont a bírónak kell legalább egy bizonyos fokig a törvényszéki orvostan nyelvét elsajátítania; s a tudomány alapján a gyakorlatban elérhető siker biztosítására ha a szakértő tud is a bíró agyvelejének egy részeként működni: ahhoz okvetlenül szükségeltetik a bíró tevékeny közreműködése is; mellözhetlen a bírónál — hogy fennhasznált kifejezésemmel éljek — a bekapcsolási képesség bírása. Csak akkor fogja a törvényszéki orvostan jótékony befolyását teljes mértékben kifejthetni, s csak akkor fog az osztr. bünt. prrts. 85. §-a is, mely a vizsgáló bírónak, az államügyésznek, a törvényszéknek a szakértői lelet

és vélemény fölött — ma még könnyen érthető okokból bizonyos tartózkodással gyakorolt — bírálati jogot ad: kellőleg érvényre jutni. Igaz ugyan, hogy ezen §. által adott bírálati jog a szakértői működés eredményének inkább csak alakí részére és nem anyagára értelmezendő, bár szomorú esetek ismeretesek, melyekben a 85. §. által nem kifogásolt véleményben minden tökéletes volt, s csak éppen az anyag igazsága hiányzott; de ezen bírálat sem fog helyesen és szigorúan gyakoroltathatni, ha a törvényszéki orvostannal a bíró nem ismerős.

Szükséges tehát a törvényszéki orvostannak tanítása és tanulása a jogászokra nézve is, nevezetesen, hogy az alkalmatlan terünek ne tekintethessék: a bűnügyi téren foglalkozandókra. Emelkedni fog ez által a bíróban a bizalom és a tárgy fontosságának érzete; ösmerni fogja annak következtetési módját és határait, s ennek megfelelően helyes feleleteket eredményező helyes kérdéseket fog tenni, azokat fel fogja használhatni a vizsgálat irányítására, a törvény értelmezésére; fel fogja fedezni a hiányokat korán, s pótoltatni fogja azt akkor, midőn még nem késő. — Minél képzetebb lesz — természetesen saját tudománya alapján — a bíró a törvényszéki orvostanban: annál inkább meg fogják egymást érteni ő és a szakértő; annál kevésbbé fog közöttük illetékességi összeütközés felmerülni, és — — annál ritkábban fog felületes vagy könnyelmű szakértői működéssel találkozni.

Ilyen eredmények létrehozására azonban természetesen nem elég, hogy a törvényszéki orvostan

az „Index“-ben benn legyen, hogy az alá is legyen írva, s hogy a hallgató talán még a bonczteremben is lett legyen; hanem szükséges végre gondoskodni czéltudatos tanításról és tanulásról,*) s arról, hogy a „malum necessarium“ czége alatt a törvényszéki orvostan ne prostituáltassék épen azok előtt, kik előtt üdvös befolyása biztosítására a tárgy értékét és az iránti bizalmat fokoznunk kellene.

* * *

Igyekeztem a fennebbiekben — a menynyire azt egy beszéd szűk kerete megengedte, — az államorvosi tanügynek általában, s különösen a törvényszéki orvosügynek jelen állását és hiányait ecsetelni; s azt hiszem, hogy a mondottak után ki sem kétkedhetik abban, miszerint az államorvostan neve alatt legalább is két oly teljesen külön vált szaktudományt birunk, melyeknek tudományos művelése, nagy terjedelmük, heterogen természetük és mélyre ható fontosságuknál fogva egyaránt külön-külön kezelést igényel. Két tanszék lehet csak hivatva, két teljes ember erőből várható csak meg ezen tárgyakkal szemben a feladatok olyszerű teljesítése, mint a minőt a tudományok fejlettségének mai fokán

*) Wie die Erfahrung zeigt, so theiligen sich zwar auf der Universitäten immer auch Juristen bei den Vorlesungen über gerichtliche Medizin, aber wie? Soll die Sache Erfolg haben, so muss von Seiten der Staatsregierungen den Juristen das Hören der Vorlesungen über gerichtliche Medizin förmlich auferlegt und selbst im Staatsexamen darauf Rücksicht genommen werden; . . . oft haben leider diejenigen, welche eine solche Maassregel anordnen sollten, selbst noch keinen richtigen Begriff von der gerichtlichen Medizin, von ihrem Umfange, ihrem Fortschritte, von ihrem specifischen Verhältnisse und ihrem Einflusse, auf Gesetzgebung und Rechtspflege.“ Schürmayer Buch d. ger. Med. Erlangen 1861. pag. 15.

a tudomány méltósága, az egyetem culturalis szerepe, de sőt a közvetlen államérdek megkíván. S teljes joggal remélhetjük, hogy a midőn a budapesti anyagegyetemnek lehetővé tettük a közegészség tudományi tanszék felállítását, s ilyen módon az államorvostannak két tanszék általi képviseltetését: közre fog működni abban, hogy az elvesztetthez egy méltó erő visszaadásával, egyetemünk is mielőbb azon szerenésés helyzetbe juthasson.

Azt hiszem, hogy kimutattam úgy a tudomány, mint a gyakorlat szempontjából az államorvostannál, különösen pedig a törvényszéki orvostannál a gyakorlati oktatás behozatalának mellőzhetlen voltát; s e végből azon anyagnak, melyhez az államot feladhatlan igazságszolgáltatási és közrendészeti érdekek kötik, minden számbavehető érdek megóvásával, tananyagúl leendő megnyerése szükségességét, oly módon, mint a hogy az a németországi egyetemeken régen, s legujabban a bécsi egyetemen is természetszerű, s a következményekben kifogástalan megoldást nyert. S itt nem mellőzhetem el annak megemlítését, miszerint jelenlegi tanszékem átvétele alkalmával a törvényszéki orvosi képzés javítására nézve az igazságügyérség 22,243 — 1874. sz. a. a budapesti és kolozsvári kir. törvényszékek elnökeihez menesztett rendeletében — a törvényszéki orvostannak az igazságszolgáltatás érdekeire való közvetlen fontossága böles belátásával — meghagyja, hogy a menyinyiben a törvényszék azt jónak látja, a fontosabb törvényszéki orvosi vizsgálatokhoz a törvényszéki orvostan tanára hallgatóival együtt nézőül meghivassék. E rendeletnek azon-

ban az egyetem részéről hasznát venni nem lehet, különböző fenntartásoktól eltekintve már csak a miatt sem, mert a tanszék a működő törvényszéki orvos idejéhez nem alkalmazkodhatik úgy, hogy egyfelől hallgatagon a vizsgálatot végig várja, másfelől, hogy az akkor visszamaradó hulladékot vegye a gyakorlati okulás és oktatás anyagává, s ekkor sokszoros idővesztéssel — mi ha a tanárra lehető volna, nem lehetséges a valamenynyi szakma által kimért időben igénybe vett hallgatóságra, — újra csak képzeleti tényezőkkel operáljanak, mint az elméleti előadásnál. — Az oktatásügyérség ugyanakkor 8982 — 1874. sz. a. fel is hívta az orvostudományi kart arra, hogy az igazságügyéri rendeletben foglaltakon kívül tegye meg előterjesztését, akár a kormány, akár a törvényhozás által megvalósítandó azon feltételek iránt, melyek mellett jövőre úgy a törvényszéki orvostan tudományos művelése, mint törvényszéki orvosok alapos kiképzése biztosíthatassék. Mire úgy az államorvosi tanügy javítására nézve a közvetlen szükségleteket, valamint a később kívánatos rendezkedés tervét felfejtő felterjesztés meg is történt 869. sz. a. — 187 $\frac{1}{2}$ -ben.

Az államorvosi tanügy jelen helyzete vázolásával szemben tartoztam ennek megemlítésével a tanszéknek, az egyetemnek és a tények igazságának.

S midőn ma már a kérdés megoldását a kormány bölcsességétől várjuk, reményünk anynyival is inkább alapos, mert örömmel vehetünk tudomást egyfelől a budapesti egyetemnek 1876-ki febr. 10-ről kelt, s az oktatásügyérség által a törvényhozás elé terjesztett jelentéséből: miszerint azóta az ot-

tani államorvostani tanszék is lényegében hasonló javaslatoknak adott kifejezést, bár a javaslat 4. és 5-ik pontjához, mely az oktatás kiegészítése céljából a rokon tanszakmák képviselőit és a működő törvényszéki orvosokat kívánná igénybe venni, s ez által a tanszék létjoga és a tárgy szaktudományi jellege iránt enged kételyt támadni — nem is járulhatunk; — másfelől Than tanár 1876-ki szept. 1-én tartott rectori beszámoló beszédéből azon örvendetes tényről, hogy az orvosi rendészetnek a közegészségtanhoz — hová lényeg szerint tartozik — lett esatolásával a törvényszéki orvostan teljes mértékben függetlenített, s ez által oly helyzetbe hozatott, hogy a magyar törvényszéki orvosi ügy felvirágoztatásához a maga részéről már osztatlan erővel láthat hozzá.

Azt hiszem továbbá, hogy kellőképp jeleztem annak a szükségességét is, miszerint az államorvosi képzettség intensivitásának emelése céljából államvizsgák rendszeresíttessenek, s ezeknek megfelelőleg a szakértői kényszer korlátoltassék; ilyen módon pedig az államorvosi és gyógygyakorlati minősítvény elválasztásával a gyógygyakorlati tanfolyam terheim könnyítvén, a képzettség ebben is magasabb fokra vitessék. Nagyon időszerű lesz ezen kérdés fontolgatása ma, az új szigorlati rendszer hatásának kémlése idejében; mert mindenestre sajátosságos az ellentét a folyton szűkebb térre szorítkozni kénytelen tudománybuvárlat és az élet által mind magasabb igényekkel ostromolt tudománygyakorlat között. Kétséget nem szenved, hogy a cultura fejlődése az egyesekben az ismereteknek

mind nagyobb tömegét kívánja meg, s hogy párhuzamban annak megszerzésére a képességet és a módot is fokozza, mert hiszen a civilisationak utóvégre is feladata épen, hogy minél nagyobb eredmények, az erőnek minél kisebb mérvű felhasználásával legyenek kivívhatók. Ezen alapon szívesen el is ismerem annak nemcsak lehetőségét, hanem szükségességét is, hogy mindenki, a ki a gyógygyakorlatra feljogosittatik: a gyógygyakorlat minden ágában járatos legyen; s hogy jogosult az orvostudori, sebésztudori, szemézmesteri és szülésmesteri négy minősítvényt eltörlésével az öszszgyógytudomány tudori minősítvényt hozni be, mert megelégedhetünk azzal, ha minden beteg egy orvoshoz fordulhat, nem hogy bajának minősége szerint még specialistát kereshessen.

Azonban a cultura ezen magasabb igényéhez adjuk meg a feltételeket is azon működési köröknek természetes különválasztásával, a melyeknek egyesült volta épen egy alantibb culturális állapot, egy kevésbbé követelő élet örökségképpen szállott ránk: mert máskülönben az ismeretek extensitásának fokozásával az ismeretek intensitásának csökkentését eredményezzük, s eljutunk — a divatos felületességhez, az álculturához.

Ha a culturával oda jutottunk, hogy már nemcsak hanyag tanulók, hanem nagy tekintélynek örvendő tudósok az egyetemi vizsgák értékét, s az alkalmazható szigor mérlegét csak abban találják: „hogy a vizsgák a képzettség minimumát biztosítják, melyen alól a jelöltnek sülyedni nem szabad a nélkül, hogy a közélet általa ne

veszélyeztessék,*)) s ha ezen előttem helyesnek semmikép nem látszó definitióval, mely lehet, hogy a jelölttel szemben igen- de a közérdekkel szemben nem áll a „méltányos igazság“ álláspontján, s ez esetben csakugyan tanrendszerünk elítélését foglalná magában, — a tudorság lényegének attributumait áldozatul dobjuk — megengedem — az élet követelő igényeinek, s kiadjuk a tudori okleveleket, hogy legyen elegendő gyógyász, olyan a ki a közéletet épen ne veszélyeztesse; s ha még tovább az extensitásban fokozott, s ennek megfelelőleg az intensitásban — legalább a fennebbi felfogás szerint — csökkentendő az öszszgyógytudománytudori minősítvény szigorából engedményeket teszünk az államorvosi együttes képesítésnek, voltaképen pedig ez utóbbiban a képzettség megszerzését mégis tulnyomólag a gyakorlati életre bízjuk: akkor valóban ott leszünk az „ex omnibus aliquid, e toto nihil“ egyetemi megvalósításánál. Ha a cultura új ruházatot ad ránk, akkor ne vegyük azt a régi elnyűttre, mert akkor eltekintve attól, hogy nevetségesen is nézhetünk ki, sem a régi — melyhez legalább alkalmazkodni tudunk — sem az új, melyben a régi miatt mozogni nem birunk — céljának megfelelni nem fog. Ha siettünk adoptálni az új szigorlati eljárást, és pedig nem a legszerencsésebb példa után: akkor még későbbünk az államvizsgák behozatalával sem. Ha követeljük, hogy a gyógyászatra feljogosítandó a gyógyászat minden ágában járatos legyen: akkor ne

*) Stein: Lehrfreiheit etc. művét idézve Genersich rectori székfoglaló beszéde 1877. szept. 9. Acta r. sc. Un. Claudiopol. 1877/8. 61 lap.

követeljünk tőle szoros államorvosi jártasságot, illetőleg követeljük meg csak azoktól, de ekkor nemcsak névlegesen, kiknek élethivatásuk lesz azon téren működni. S ekkor ezen utóbbiakra nézve, ha ugyan daczára egy virágzó és nagy látogatottságnak örvendő országos állatgyógytani intézet létezésének, még mindig szükségesnek fogna az mutatkozni: kötelezett szigorlati tárgyként fogjuk szerepeltetni az állatjárványtant is, a nélkül, hogy e tekintetbeni kötelességeink teljesítésére „Az erdélyi marhavész ötletéből“ *) panaszhangot emelő egy országos egyesület figyelmeztetését bevárniok. Különben egy kis körültekintéssel nem kerülhette volna el az illető egyesület figyelmét saját felterjesztésében regisztrált azon tény, hogy az állatjárványtan kötelezett volta az 1875-diki új szigorlati rendből hagyatott ki, s hogy ennél fogva a gyakorlatban épen csak is olyan orvosok vannak, kik az állatjárványtant, mint kötelezett tárgyat a régi szigorlati rend szerint mindnyájan hallgatták. Honnan tehát a hibáztatás?..

Azt hiszem végre, hogy miután a törvényszéki orvosi állások rendszeresítésének szükségességéről is megemlékeztem, s megemlítettem annak fontosságát, hogy a törvényszéki orvostanra jövőben a jogi karoknál is nagyobb súly fektetessék; mint az államorvostan „senatora,“ minek tartom s minek állásomnál fogva kell tartanom magam, az egyetemmel, a kormánylyal, az orvosi és jogi nagy közönséggel szemben nyugodt lelkismerettel elmondhatom a „Videant Consules“-t.

*) „Magyar Polgár“ 1877. Nov. 10. 257. szám.

III.

AZ

EGYETEMI NÉGY TUDOMÁNYKAR

J E L E N T É S E I

az 187⁶/₇ tanévi

PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL,

ELŐADVA

AZ ILLETŐ KARI DÉKÁNOK

Á L T A L.

*

I. A jog- és államtudományi kar jelentése.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

A Kolozsvár szabad királyi város által tett alapítvány szerint, ezen kir. tudomány egyetem jog- és államtudományi kara részéről 1876. decz. 20-ikán hirdetett és az 1876/7. évi „Acta etc.“ Fasc. II. 97—99. old. között pályakérdések eredménye felől, f. évi deczemb. hava 10-én tartott rendes kar-ülésről felvett jegyzőkönyvnek kivonatilag 1/3. tisztelettel mellékelt 72—75 számai alatt foglaltak értelmében, van szerencsém hivatalos tisztelettel jelenteni, hogy a jog- és államtudományok köréből vett összesen tizenegy pályatétel közül a kitűzött határidőn belül csak négyre, névszerint: a 2. 3. 6 és 7. sz. alattiakra érkezett egy-egy pályázó munkálat, a következő eredménnyel:

I. A 2. alatti és a római jogtörténet köréből vett tételre beadott munkálat felől Dr. Farkas Lajos és Dr. Plósz Sándor, ny. r. tanárok együttes véleménye a következő:

„Tekintetes jog- és államtud. kar! A tekintetes karnak 1877. octob. 6-kán tartott ülésében hozott és 67. jk. sz. a. közlött határozata értelmében, a római jog köréből kitűzött azon pályakérdésre: „Ismertetendő a veronai Gaius kézirat-története; jel-

lemzendő annak tartalma és befolyása a római jogtörténet tudományára, „*Non omnium quae a maioribus constituta sunt ratio reddi potest*“ jelige alatt beérkezett és 1. % alatt visszazárt pályamunka felől: van szerencsénk véleményünket a következőkben tisztelettel előterjeszteni.

Az I—IX. és 1—350. kisebb negyedrért oldalra terjedő munkálat, melyhez függelékként Gaius munkájának magyar fordítása 1—300 oldalokon van adva, „Bevezetés“-re (I—IX.) és három „könyvre“ oszlik, oly módon, hogy az első (1—143. old.) Gaius institúcióinak megtalálási történetét, a kézirat minőségét, a kiegészítési kísérleteket néhány példában illusztrálva és az apographumoknak ismertetését; a második (145—216. oldal) azon kérdést: vajjon Gaius könyve, mint tankönyv, vagy mint előadási füzet keletkezett-e: és (a 217—277. oldalokon) a commentárok tartalmát és rendszerét vázlatosan; végre a harmadik (279—343. old.) azon kérdést, hogy minő befolyása volt a műnek a római jogtörténet tudományára, tárgyalja, az egészhez közben római számokkal jelzett kisebb részekre osztva.

A munkálat terjedeleme tekintetében tehát semmi kivánni valót fenn nem hagy; de annál több kifogást lehetne emelni annak tartalma iránt, melynek értéke az előbbivel általában véve semmi arányban nem áll. Különösen az anyag kellő meg nem választásának következménye, hogy pályázók sok olyan dolgot von munkája körébe, melynek megoldása könnyen megfogható okokból nem is kívántatott és a melyek, mint fejtegetésükből kitűnik, készülségét túlhaladva munkálatára csak a felületesség és hiú

utánzás bélyegét sűtik; a mi mindjárt munkálatának első részéből kitűnik, s mely épen ezért pályázóra nézve tanulságos nem lehetett, másokra nézve pedig nagy részben tévútra vezető és a közbe szűrt saját, minden alapot nélkülöző czéltalan megjegyzései, a használt irodalmi adatok ízléstelen váriálása folytán csak kellemetlenül hatókká válnak. Holott a Gaius-féle mű épen e tekintetben is kitűnő és kiválóan utánzásra méltó előképül szolgálhat vala. Pályázó azonban Rentmeisternek a magyar tudományos akadémia által 1869-ben „Gaius“ czim alatt kiadott értekezésének eszmekörétől és módorától mint látszik nem tudott szabadulni. Hasonló irány tapasztalható a munkálat második részében; míg ismét a harmadikban, különösen a római perjogra vonatkozó közleményei csak ismereteinek szűkköre és felületességére engednek következtetni, úgy, hogy mindezt összevéve az egészről azt mondhatni, hogy túlnyomó részében nem egyéb az, mint: a talált, főleg német irodalmi adatok egy részének, és pedig kellő megjelölésük nélkül, egyszerű fordításos egymás mellé helyezése, másrészen egy minden tekintetben kezdetleges kísérlet.

Elvítázhatlan és méltánylásra érdemes marad azonban pályázónak kiváló szorgalma, melyet Gaius művének függelékül mellékel — habár így mint van célra nem vezető — magyarra való fordítása még előnyösebben emel ki. E szorgalom folytatólagos alkalmazásával, pályázó ismereteit könnyen szaporíthatván, munkálatán is javíthatni fog. És épen ezen kilátás, főleg pedig azon indoktól vezetve, hogy előre törekvő szorgalma, a mi különösen a források

egy részének közvetlen és utánzásra méltó tanulmányozásában nyilatkozik, egyetemünk részéről is megérdemlett támogatásban részesüljön a fennebb mondottak mellett is, méltányosnak véljük részére szorgalma jutalmául a kitűzött pályadíjnak kiadását. Kolozsvárt, 1877. decz. 9-én. Dr. Farkas Lajos s. k. Dr. Plósz Sándor s. k.“

A kar a fennebbi vélemény alapján szótöbbséggel hozott határozatával a bírálók részéről tett indítványt elfogadva, a munka szerzőjének a kitűzött 100 frtnyi jutalmat kiadatni határozza. Felbontatván a jeligés levél, szerzőjeül **Szőcs Péter**, negyedévi joghallgató tűnt ki. *)

II. A 3. sz. a. foglalt és a canon-jog köréből vett tételre Dr. Csiky Victor és Dr. Gorisz Gusztáv ny. r. tanárok a következő együttes véleményt adták:

„Tekintetes jog- és államtudományi kar! Szabad kir. Kolozsvár városa által adományozott pályadíjakból az 187°/₇. tanévre kitűzött azon pályakérdésre: „Fejtsék ki a canon-jog szerinti kutató (inquisitorius) eljárás lényege, fejlődése és azon befolyás, melyet az, a világi büntető eljárásra gyakorolt,“ szabályszerű időben 392 — 87°/₇. jkv. sz. a. beérkezett: „*Da cuique suum*“ jeligéjű dolgozat megbírálásával a tekets. kar részéről megbízatván, véleményemet a következőkben van szerenesém előterjeszteni:

A 14 tört ívre terjedő pályamű szerzője egy rövid, de nagyon hiányos bevezetésben bizonyítani törekszik, hogy az egyházat a birói hatalom valóssággal megilleti.

*) A pályadíj szerzőnek az unnepeylen kiadatott.

Ezután áttérve a kitűzött tárgyra, pályázó dolgozatát három főrésztre osztja fel. „A nyomozó eljárás lényege“ feliratú első részben, a helyett, hogy az eljárás alapeszméjét kifejtené, — annak valódi jelentőségét méltatná, zavart, és helyes felfogást nélkülöző fejtegetései által a tárgy hiányos ismeretét tanúsítja.

„A nyomozó eljárás fejlődése“ czim alatt a második részben, ez intézmény keletkezésének és fejlődésének phasisait megvilágítani valójában még csak meg sem kíséri, hanem a helyett a canon-jog szerinti accusatorius, denuntiatorius és inquisitorius eljárás főbb szabályait reprodukálja, de a mellett, hogy latin idézetei igen gyakran hibások — nem terjeszkedik tovább, mint a megnyitást bármely jobb tankönyv nyújt. Ugyancsak a második rész kiegészítője gyanánt szerző „a nyomozást követő birói eljárás, — az egyházi törvényhatóságok szervezete, — birói illetékesség“ feliratú külön szakaszokban, a kérdéshez szorosan nem is tartozó, sok helyt hibás adatokat minden rendszer nélkül összehalmoz, valószínűleg azon czélból, hogy dolgozatának nagyobb kiterjedést adjon.

Ezen általában gyenge pályaműnek kiválóan elhibázott harmadik része legkevésbé felel meg a méltányos várakozásnak. E fejezetben a canon-jog szerinti inquisitorius eljárásnak a világi büntető eljárásra gyakorolt befolyását kellett volna kimutatni. Erről azonban a dolgozat a szó teljes értelmében mit sem tartalmaz, hanem szól felületesen a privilegium fori kifejlődéséről; felsorolja továbbá, hogy a középkorban minő ügyek tartoztak az egyházi bi-

ráskodás körébe, és végre az 1855-ki concordatum némely szakaszainak és az 1868. évi 54. t. cz. 22. §-ának felemlítésével — feladatát megoldottnak látja és azt berekeszti.

A fennebbieken röviden ismertetett pályamű conceptiójából kitűnik mindennek előtt, hogy pályázó a kérdés érdemét nem helyesen fogta fel, és azt bárnémileg kielégítően egyetlen egy irányban sem fejtette ki; kitűnik továbbá, hogy e szakban alapos ismeretekkel nem bír, behatóbb tanulmányokat nem tett, közvetlen forrás tanulmánynak avagy legalább a szakirodalom felhasználásának a dolgozat még csak nyomait sem tünteti fel.

Mindezek alapján a kérdéses pályaművet a díjazásra érdemesnek nem találván: a kitűzött pályadíj kiadatását nem ajánlom. Kolozsvárt, 1877. nov. 29-dikén. Dr. Csiky Victor, s. k. ny. r. tanár. Mindenben egyetért Dr. Groisz Gusztáv, s. k. ny. r. tanár.“

Minek alapján a kar egyhangulag hozott határozatával kimondja, hogy a beérkezett pályázó-munkát jutalomra érdemesnek nem tartja. A jeligés levél megsemmisítettik.

III. A 6. sz. a. foglalt és a bölcseleti jogból vett tételre Dr. Jenei Victor és Dr. Haller Károly, ny. r. tanárok együttes véleménye következő:

„Tekintetes kar!“ A bölcseleti-jog köréből vett ama pályakérdésre: „Kivántatik a szellemi tulajdonjog észjogi alapjának kifejtése;“ egy pályamunka érkezett bé ezen jelige alatt: *„Wir halb so leicht die That, wie der Gedanke, Wir hätten eine Welt voll Meisterstücke.“* (Raupach).

A pályázó 77 negyedréte lapon, 16 fejezetben tárgyalja a kitűzött kérdést. E felosztás azonban tisztán külső, önkényes; mert rendszernek az egész pályá-munkában nyoma sine. Ezt a pályázó maga is beismervén, igazolásául csak annyit mond, hogy egy bizonyos rendszert dolgozatában felállítania nem sikerült, s „azért kerülve minden sythemáticus beosztást, mely dolgozatát csak öszszefüggetlenné (?) teendette, egyszerűen az ellenes írók állítmányait látta czélszerűnek czáfolás és elbirálás alá venni“ (74 l.).

A pályázó úgy találja, hogy a feladat lényege annak megvitatásában áll, ha „vajjon van-e joguk az egyes könyv-példányok megvásárlóinak arra, hogy saját (megvett) példányukat utánnyomassák, s az így nyert példányokkal kereskedést üzzenek?“ (8-ik l.)

Igy álltván fel az alap-kérdést, igyekszik czáfolgatni régebbi természet-jogi írók némelyeinek téves nézeteit s törekszik kimutatni, hogy az utánnyomatás jog-ellenes cselekmény. El nem nézhető hibájául kell itt a pályázónak betudni azt, hogy az utánnyomatás természeti jogosultságát vitató írók legnagyobb részét névről sem ismeri, és a kinek nevéről említést teszen is, munkáját annak nem ismeri, elannyira, hogy — miként a pályá-munkából kiderül — a pályázó az általa czáfolt u. n. „ellenes“ írók közül egyetlen-egyét sem olvasott. Még Grosz Henrik érvelését is, habár ezen írónak természet-jogi kézi-könyve magyar fordításban is közkézen forog, kizárólag az előadások nyomán készült — s nem egy helyütt hibás — jegyzetekből idézi. Így magyarázható meg a pályá-munkában előforduló több

olyas tévedés, hogy pl. a „Theorie et pratique de la sciences sociale etc.“ czimű munka szerzőjének Rey-nek okoskodását valami Rein-nak tulajdonítja, rosszul idézi és magyarázza (12-ik l.); Charles Conte francia írókat valamely magyar Kont-nak véli, tévesen idézi és meg nem engedhető modorban gúnyolja (39. s k. l.). Hogyan sorozhatta azonban a pályázó Ahrenset is azok közé, kik az után-nyomatás jogosultsága mellett harcolnak? azt éppen nem lehet magyarázni!

A pályázó alig olvashatott a tárgyra vonatkozólag valamely kimerítő munkát. Idéz ugyan több helyről, de többnyire úgy, hogy azt kell feltenni, miszerint vagy csak másod harmad kézből vette idézeteit, vagy pedig a mit olvasott, azt kellően nem fogta fel, nem értette meg. Ha kellő figyelemmel olvasta volna el a szerző pl. csak az általa többször idézett Holtzendorf Rechtslexikonának idevonatkozó néhány lapját, minden valószínűséggel figyelmissé lett volna azon körülményre, hogy a szellemi munkálgodás produktumait illető jogokra nézve különböző elméletek léteznek. Így némelyek, (pl. Wächter) ipar-jognak, mások (élükön Bluntschlival) személy-jognak, ismét mások (Harum) a vagyon- és személy-jogokat egyenlően érintő vegyes természetű jogoknak mondják, — míg sokan (Pütter, Zacharia, Bielitz, Krug, Klüber, Fichté, Lamartine, Nion, Brenlier, Laboulay és Stein Lőrincz) valóságos tulajdon-jognak tekintik a szerző-jogát. A pályázónak feladata lett volna emez elméleteket legalább vázlatosan ismertetni és bírálni; mert egyfelől csak így lett volna a feladat alaposan megold-

ható, másfelől újabb időben a thema egyik legvitatottabb kérdése épen az, hogy a szerző joga melyik kategóriájába soroztassék a jogoknak és annál fogva minő védelem nyújtható és nyujtandó annak?

Minderről azonban a pálya-munkában szó sincs.

Hogy mennyire nem vala tisztában a pályázó a különböző létező doktrinákkal: mutatja azon körülmény, hogy munkájának mindjárt bevezetésében (5-ik l.) kifogást tesz a szellemi tulajdon elnevezés ellen (alkalmasint Levisnek Holtzendorf Rechtslexikonában található cikkecskéje nyomán) és azután maga is több helyütt (így a 6, 8, 26, 38—9 stb. lapokon) igyekszik bizonyítgatni, hogy a szellemi produktumokra vonatkozó jogok a tulajdonjog fogalma alá tartoznak, bizonyításában azonban hivatkozik Wächterre, a ki tudvalevőleg épen nem a tulajdonjogi, hanem az iparjogi elméletnek híve, míg ellenben Dr. Ebertyt, a ki a szóban levő fogalmat legtöbbször egyenesen „Geistiges Eigenthum“ névvel jelöli, azok közé sorozza, a kik a „szellemi tulajdon“ elnevezést nem is használják.

A pályázó, mint említve volt, azon kérdés megvitatásában látja a feladat lényegét, hogy vajjon van-e joga a könyvvásárlónak saját vásárolt példányát mechanikailag többszörözni s az így nyert példányokkal kereskedést űzni? De az után-nyomtatás jogosultsága ellen argumentálva, érvelésében — minden rendszer, sőt néhol összefüggés nélkül — összezavar jogi, politikai, erkölesi és egyes positiv intézkedésekből merített érveket. Az irói-jog észszerű és szükségképi korlátairól mit sem szól. Megelégszik annak kijelentésével, hogy korlátlannak e

jogot sem lehet elismerni. De, hogy mi alapon és mily mértékben igazságos a szellemi tulajdon korlátolása: annak kifejtését meg sem kíséri.

A kitűzött kérdés lényegéről: hogy mi legyen a szellemi produktumokra vonatkozó jogok alapja? alig szól valamit. Midőn a pályázó azon nézetnek hódol, hogy a szellemi produktumokra vonatkozó jogok a tulajdon fogalma alá tartoznak, ki kellett volna mutatnia, hogy a tulajdon fogalmának alkotó elemei az e nemű jognál is feltalálhatók. Ki kellett volna fejtenie, hogy mindazon momentumok, melyek a tulajdont karakterizálják, itt is fennforognak, szóval be kellett volna bizonyítania, hogy lehetetlen a szerzői-jog fogalmát és lényegét helyesen fogni fel másként, mint csak is úgy, ha dologi- s névszerint tulajdon-jognak tekintjük azt. Ennek bebizonyítása után a jog-alapra vonatkozó kérdést annál könnyebben kifejthette és megoldhatta volna a pályázó, mert a tulajdon-jog alapját a közkézen forgó tankönyvek is többnyire tüzetesen tárgyalják.

A pályázó ezt elmulasztván, a kitűzött feladat lényegét megoldatlanul hagyá.

A pálya-munka bevezetésében jelzett jó akarata a pályázónak kétség alá nem vonható. De sem az, sem a munka egy pár helyén (pl. a 70—73-ik l.) található magvasabb okoskodás még nem lehet elégséges indok arra, hogy a pályadíj a pályázónak oda ítéltesék. A pályadíjt kiadhatónak nem vélem.

Kolozsvárt, 1877. deczemb. 1-én. Dr. Jenei Viktor, s. k. ny. r. tanár. Teljesen hozzájárul Dr. Haller Károly, s. k. ny. r. tanár.“

Mely véleményt a kar elfogadván, egyhangulag

hozott határozatával nevezett munkát a jutalomra nem érdemesnek ítéli. Minek folytán jelígés levele megsemmisítették. Végre

IV. A 7. sz. a. foglalt és a magyar-magánjogból vett tételre beérkezett munkálat felől Dr. Kolosvári Sándor és Dr. Óvári Kelemen, ny. r. tanárok külön-külön a következő véleményeket terjesztik be:

a) „Tekintetes kar! A magyar-magánjogból, a mult tanévben kitűzött azon pálya-kérdésre: „Fejtesse ki, hogy a magyar és erdélyi-jogban a javak 1848 előtt fennállott jogi különbségének megszüntetése minő változást eredményezett különösen az örökési rendszerben?“ ezen jelige alatt: „*Non datur in natura saltus aut stagnatio*,“ 68. sz. a. beérkezett pálya-munkára, van szerencsém a következő véleményes jelentést tenni:

Általánosságban meg kell jegyeznem, hogy pályázó tulajdonképpen nem a kitűzött pálya-kérdés megoldásával foglalkozott; hanem a 190 — közönséges nagyságú — negyed íves irott oldalra terjedő értekezésének következő czíméből is láthatólag: „Az 1848-iki törvényhozás és örökösödési jogunk rendszere tekintettel a történeti fejlődésre és a kor kívánalmaira,“ egy sokkal nehezebb és a dolgozathól következtetve: a pályázóénál több előismeretet és szakképzettséget igénylő, önhatalmulag választott, föladat megoldásával próbálkozott meg.

A pálya-munkának három főszakasza van, a melyek közül az I-sőben 29. oldalon a magyar örökési jogot kíséri meg 1848-ig terjedőleg történeti fejlődésében, tárgyalni; de kísérlate kevésse több,

mint a különböző korszakokban keletkezett, de tárgyak szerint sem nem csoportosított, sem összefüggésbe nem hozott törvények idézeténél, a melyekben az uralomra jutott elvek kiemelve nincsenek s hatásuk az öröklési rendszer fejlődésére és a fejlődésnek phasisaira, fejtegetve nincsen.

A II-dik szakaszban pályázó „A fekvő birtok különféle fajairól s az örökség tárgyát képezett vagyron különbségéről kapcsolathban az örökösödés rendszerének 1848-ig“ cím alatt — 40 oldalon — Tóth Lőrincz akadémiai székfoglaló értekezéséből vett idézetekkel kiemeli ugyan az ősi és szerzeményi javak közötti különbséget, valamint utóbbiaknál az adomány és egyéb czímen szerettekét; de azután minden rendszer és tájékozottság nélkül összeviszsa ír a hűbéri és a magyar adományos javak közötti különbségről, az öröklés rendéről, a végrendeletekről és ezek alaki kellekeiről, a törvénytelen gyermekek örökségből való kizárásáról, a leány-negyedről, a törvényesített és fogadott gyermekek örökléséről, majd ismét az oldalági rokonok, az özvegy hitvestárs és a fiscus örökléséről, a papok hagyatékában és a hitbizományi javakban való öröklésről sat.; minthogy 10 oldalon külön szól Erdélyre nézve, ugyanazokról nem kevesebb zavartsággal és tévedésekkel, mint Magyarországra nézve.

Általában véve Magyarországnak és Erdélynek örökösödési jogát 40 gvéren írott lapon egészen felölelni, s csak legtágasabb körvonalaiban is ismeretelni — már az anyag tömegénél fogva is — lehetetlen; de azért e hiányoktól még el lehetne tekinteni, — miután a pályamű ezen szakaszának legna-

gyobb része, a pálya-kérdés keretén úgy is kívül esik: ha az itt leírt tévedések és helytelen állítások, a pálya-munka hátrányaira nem utalnának.

A pályázó előszavában kijelenti, hogy a pálya-kérdés megoldására tulajdonképpen maga is munkájának III-ik szakaszát szánta, a melynek a kitűzött kérdést főcímeül írva 71—190 oldalon értekezik.

1-ör. „Az 1848. 15. törvényzikkéről az ősiség méltatásával.“

2-ör. Arról, hogy „A magyar örökösödési rendszer fenntartandó-e az adomány-rendszer megszűntes az ősiség eltörlése folytán változott viszonyaink között.“

3-ör. „Az ősi és szerzett vagyon közötti különbségnek öröklési jogunkban minő alakban fenntartásáról.“

Ezen idézetek már magukban is első tekintetre mutatják, hogy a pálya-kérdés megoldását ezen szakaszban is hiában keressük: mert pályázó a helyett, hogy a pálya-kérdésre szorítkozva, kifejtette volna pl. az ősi és az ezzel szemben állott szerzeményi, az adományos és nem adományos, a fiú- és leányági, a jog-egyenlőséggel és jog-egyenlőtlenséggel birtosított javak közötti jogi különbségnek megszűnésével és az orsz. bir. ért. ideigl. szabványainak tekintetbevételével azt, hogy öröklési rendszerünkben a család fenntartási elvet fölvaltató és bizonyos megszorítások mellett most érvényben levő; egyéni szabad intézkedési és rendelkezési elvnek minő következményei állanak positive fenn mostani öröklési jogunk rendszerében? kizárólag olyan elméleti fejtegetésekkel

foglalkozik, a melyek a jövő törvényhozásnak az alkotandó magán-jogi codex számára akarnak irányadásul hatni. Azért mondjuk, hogy ilyen fejtegetésekkel csak foglalkozik pályázó; mert pályaművének ezen része (1. pont) nem egyéb, mint Tóth L. említett értekezése egy részének, idéző jelek közé zárt kivonata, helyenkint pályázó helyeslő véleményének kíséretében, és a Tóth L. nézeteit osztó írók e tárgyú értekezéseinek pusztá fölemlítése. Ezután pályázó Dr. Dell Adámi Rezső nek a „Magyar Themis“ 1876/77. évi folyamában közlött „Az anyagi magyar magánjog Codificatiója“ czímű értekezését kivonatolja, azon részében, a melyek főképpen Tóth L. és elvtársainak álláspontját támadják meg.

Ezen szakasz 2. pontjában pályázó a) alatt Zlinszky Imrének „A magyar öröklési jog és az európai jogfejlődés“ czímű akad. pályadíjat nyert művéből közöl terjedelmes kivonatot arra nézve, hogy régi örökösödési jogunk a változott viszonyok között minő korszerű módosítások és javítások mellett volna fenntartandó; és b) alatt ezzel szemben állítja Dr. Dell Adáminak említett értekezéséből a Zlinszky fejtegetéseit élesen támadó részeket, s végül c) alatt „Saját nézeteink“ czímen 10—12 oldalon pályázó a szembe állított írók közül legnagyobb részben Zlinszky nézeteit fogadja el.

Ezekhez hasonlóan minden önálló fölfogást és szakszerű átértést nélkülöz ezen szakasznak 3 pontja is, a miért a pályázónak igyekezetét bár teljesen elismerve és méltányolva: ezen pályaművet a pályadíjra érdemesnek nem tarthatom.

Kolozsvárt, 1877. decz. 4-én. Dr. Kolosvári Sándor, s. k. a m. magánjog ny. r. tanára.“

b) „Tekintetes Kar! A f. tanévre kitűzött következő pálya-kérdésre: „Fejtsék ki, hogy a magyar és erdélyi jogban a javak 1848. előtt fennállott jogi különbségének megszüntetése minő változást eredményezett különösen az öröklési rendszerben?“ beadott egy pálya-munkának bírálatával megbízatván, van szerencsém jelentésemet következőkben előterjeszteni:

A pálya-munka, melynek jeligéje: „*Non datur in natura saltus aut stagnatio*“ ezen czímirattal bír: „Az 1848-iki törvényhozás és örökösödési jogunk rendszere, tekintettel a történeti fejlődésre és a kor követelményeire.“

A mily sokat ígér a munkának ez érdekes címe, ép oly keveset nyújt annak tartalma: mert távol attól, hogy pályázó az önként vállalt tágabb körű feladatot megoldatta volna, még a pálya-kérdés által eléje tűzött szűkebb körűnek megoldását, csak meg sem kísérelte. Ha pályázó, mereven ragaszkodva a pálya-kérdés szövegéhez, akként okoskodik, hogy a javak közti 1848 előtt fennállott különbséget az 1848 évi törvényhozás csak is elvileg s csak azok ősi minőségére nézve szüntette meg, ez elvi megszüntetés pedig köztudomásulag az ősiségi patensekig az öröklési rendszerben semmi változást sem idézett elő, még e különbségnek 1852 után tényleg bekövetkezett megszüntetéséből az örökösödési rendszerben beállott változás, miután azzal az ősiségi patensek az osztr. polg. tvkönyv s illetőleg az országbirói értekezlet különös intézkedései által előidézett változás vegyült, alig volna kimutatható; megbocsátható volna neki, hogy a pálya-kérdés ál-

tal kitűzött feladat megoldását mellőzte; de a mellőzést semmivel sem indokolja, holott értekezése előszavában igéri, hogy „a javak 1848. előtti jogi különbségének megszüntetése következtében az 1848. XV. t. cz. által az örökösödési rendszerben előidéztet változást fel fogja tüntetni (VIII. l.).“

Mig így egyrészt a pálya-kérdés még csak válaszra sincs méltatva, másrészt a pályázó által önként vállalt feladat megoldása sem bir, bár a legkisebb értékkel is: az egész pálya-munka nem lévén egyéb, mint mások munkáiban talált adatok és vélemények öszszhalmazata, kísérve itt-ott saját megjegyzéseivel, de mind az előbbieken követett módszer, mind ez utóbbiak minősége, pályázó felületessége, jogi gondolkodásának gyengesége, sőt éretlensége mellett is tanuskodik.

Tulajdonképi célja, miként az munkájának legutolsó szakaszából kitűnik, annak kifejtése, mily alakban tartandó meg az ősi és szerzett vagyon közötti különbség öröklési jogunkban? a miben következőleg jár el.

Mielőtt a régibb jogunkban fennállott javak közti különbségét kitűntetné, megkísérte a magyar örökösödési jognak 1848 előtti történeti fejlődését, de csak egy részére az örökösödési jognak terjed ki az első szakaszban, egy-egy másik részét hagyta a következő szakaszra, melyben a javak közt 1848 előtt fennállott jogi különbségről szól, míg az erdélyi örökösödési jognak 1848 előtti rendszeréről a harmadik szakaszban szól.

A magyar örökösödési jog történetében Tóth Lőrincz akad. székfoglaló értekezésében talált ada-

tokat s egyes nézeteket sorol elő, tekintet nélkül arra, hogy bírnak-e a megoldandó kérdés szempontjából jelentőséggel vagy sem, s a nélkül, hogy az ősi s szerzeményi javakra vonatkozó örökösödési jog közti különbséget a kitűzött czél által parancsolt kellő figyelemre méltatni, csak eszébe is jutna; az erdélyiében pedig Zlinszky Imrénnek az akadémia által megkoszorozott művének egyik szakaszát némely kihagyásokkal szószerint reprodukálja, a nélkül, hogy akárcsak a könnyen megszerezhető forrásokba is betekintett volna, minek következménye, hogy azt mit Zlinszky művében olvasott, meg nem érté. A javak közti jogi különbséget illetőleg pedig akármely magánjogi tankönyvben is világosabb és teljesebb kifejezést találhatott volna az általa eszközölttnél.

Majd áttérve az „1848. XV. t. cz. és az ősiség méltatására“ ismét leírja, vagy jobban mondva kiírja Tóth Lőrincznek e tárgyra vonatkozó nézetét, megtoldva Dr. Dell Adáni Rezsőnek néhány, alig figyelmet érdemlő, részben e tárgyra vonatkozó nézeteivel, melyeket itt-ott nagy tüzzel odavetett, de mit sem mondó szóval vél megezáfolhatni. Midőn továbbá azon kérdést veti fel, vajjon „a magyar örökösödési rendszer fenntartható-e az adomány rendszer megszűnte s az ősiség eltörlése folytán változott viszonyaink között?“ erre azzal felel, hogy előbb ily felirat alatt „Zlinszky Imre nézetei az intézmény fenntartása mellett,“ leírja Zlinszkynek azon érveit, melyekkel ez ama tételét igazolja, hogy az öröklési jogban, tekintettel hazai viszonyainkra, az öröklött és szerzeményes vagyon közti különbség fenntartandó; azután pedig ezen feliratú szakaszban

„Dr. Dell Adáni Rezső nézetei az intézmény eltörlése mellett“ szószerinti részekben közli utóbbinak az ősiség ősi-intézmények védői, Zlinszky tudományossága elleni támadásait, az ősiség, ősi-intézmények, öröklési jog, nép szellem stb. iránti nézeteit, melyek egyikét, másikat „saját nézeteink“ ezim alatt ezáfolni vállalkozik, minden érvet nélkülöző egyszerű kijelentésekkel s nem egy fölötté ízetlen, gyermekes megjegyzéssel. (156. 158. 162. 166. stb. l.)

Végül kijelentvén. hogy örökösödési jogunk „a javak ősi és szerzett különbségének alapján módosítandó,“ munkája utolsó szakaszában előadja Zlinszky nézeteit, hogy miként lenne örökjogunk módosítandó, s e nézeteket egészen magáévá teszi.

Mindezekből, azt hiszem, bátran következtethetni arra, hogy pályázó a tek. kar által kitűzöttől eltérő s általa önként felvett kérdésre vonatkozó forrásokat nem tanulmányozta, sem a bevágó — meglehetősen bő irodalmat nem ismeri, sem pedig az irodalomnak tényleg használt részét át nem értette, valamint az őszszehordott anyagot elrendezni sem volt képes, sőt kitűzött céljával sem vott tisztába; minek folytán munkáját mint teljesen érték nélkülit, sem a kitűzött pályadíjra, sem pedig díjséretra érdemlőnek nem ítélném.

Kolozsvárt, 1877. december 10-dikén. Dr. Óvári Kelemen, s. k. ny. r. tanár.“

Az ezen véleményekben kifejtett és egyenlő eredményre vezető okok alapján, a kar egyhangulag hozott határozatával a pályázó munkálatot a kitűzött

díjra nem érdemesnek mondja ki. Jelíges levélke megsemmisítették.

Kolozsvárt, 1877. deczember 17-én.

DR. FARKAS LAJOS,

e. i. dékán.

II.

Az orvosi kar jelentése.

Tekintetes egyetemi tanács!

A lefolyt 1875|6-diki tanévben, ez egyetem orvostudománykari tanártestülete, Kolozsvár sz. kir. város pályadíj alapítványára, az egyetemi jutalomtételek 12—24 száma alatt foglalt 13 pályakérdést tűzött ki, a melyek közül a szabályszerű határidőig csak a 16-ik sz. a. a boncztanból kítűzött következő pályakérdésre: „Írassék le az 1-ső, 2-ik és 3-ik nyaki csigolya külső alakja és belső szerkezete; a mellékelt rajzok és készítmények az intézet javára esnek. Jutalma 100 frt.“ érkezett be két pályamunka. S a midőn a pályázatok meddőségét sajnálattal jelentem, másfelől mégis örömömre szolgál a beérkezett két pályamunka értékességét constatálnom.

A beérkezett pályamunkák szabályszerűleg dr. Genersich Antal ny. r. tanárnak mint szak- és dr. Brandt József ny. r. tanárnak mint társbíróknak adattak ki bírálat és véleményes jelentéstétel végett, kik együttes jelentésüket az 1877-diki decz. 13-án

tartott IV. rendes tanártestületi ülésben a következőkben terjesztették elő:

„A boncztanból kitűzött pályakérdésre „Irassék le az első három nyaki csigolya külalakja és belső szerkezete“ két pályamunka érkezett be: az első „*A spongiosa hasonló egy jól tervezett építészeti műhöz,*“ a másik „*Vágj, farj, faragj, míg kincsre találasz*“ jelige alatt. Ezeknek megbirálásával alólirottak biztatván meg, van szerenesénk következőket előadni:

„*A spongiosa hasonló egy jól tervezett építészeti műhöz*“ jelige alatti pályamunka 88 negyedréti lapra terjed, 19 egyéntől vett 3 első csigolya-készítményekkel, 9 katulyában elhelyezett 281 db esontmetszettel és 3 tábla schematicus rajzzal van felszerelve. A munka 3 részből áll, az elsőben (1—27. lap) szerző a belváz fejlődését általában és a csigolyák keletkezését részletesen adja elé és pedig nagyobb részt olvasmány alapján, csak az elesontosodási viszonyok tárgyalásánál támaszkodik saját leleteire, melyeket több újdonszült, csecsemő és gyermek vizsgálatánál talált. A 2-ik részben (27—48 lap) a 3 első csigolya külalakját írja le, a kézi-könyvekben szokásos módon elég behatóan és pontosan, de méréseket nem tett s így a csigolyák arányai, az ízfelületek hajlasi viszonyai közelebbi meghatározása nincs megkísérvve.

A 3-ik részben, mely a három első csigolya belső szerkezetét tárgyalja (49—85 l.) szerző a 3-ik csigolya architecturáját a rendelkezésre álló irodalom tekintetbe vételével, az első és másodikat pedig egészen önálló kutatás alapján írja le; a 3-ik csigolya testében Wolfermann leletét Langerhaus el-

lenében a függőlegesen felülről, függőleg lefelé futó léceken kívül az ízvégék közelében hátulról előre futó és harántirányu gerendákat talált: továbbá az iznyújtványok frontális metszetein a felső ízfelületről az alsóhoz futó gerendákat derített fel, melyek rövid haránt lécek által vannak összszekötve. Az első csigolya oldaltömegeinek frontal metszetein a felső ízfelületről derék szöglet alatt csontszálak erednek, melyek az ízfelület végétől derék szög alatt vont egyenesek belől eső részeit egymással összszekötik, az alsó felületről pedig gerendák indulnak ki, melyek közül a belsők az oldaltömeg belső, a külsők a külső oldalt képező lemezbe mennek át, míg a középsők részint felfelé az ízvápába, részint a külső tömött állományba hatolnak; továbbá vannak gerendák, a melyek a belső oldalt képező tömött lemezről kiindulnak és széttérőleg részben az ízfelületekkel párhuzamosan kifelé haladnak és a függőleges gerendákat összszekötik. Ugyancsak az oldaltömegek sagittális metszetein gerendarendszer van, mely a felső ízfelületről le és mellfelé halad, úgy, hogy a mellsők az oldaltömegek mellső falába, a középsők az alsó ízfelületbe, a hátsók az ív kezdetébe mennek át; továbbá egy másik gerendarendszer, mely a felső ízfelületről ferdén hátfelé halad és az előbbivel keresztesződik. Végre, a vízszintes metszeten ívelt gerendák léteznek, melyek az oldaltömegek beloldalából indulnak ki és kifelé haladva, keresztesződnek a hátsó ív eredésétől kiinduló gerendákkal, melyek részint a külső, részint a mellső felület kéreg állományába mennek át. A harántnyújtványok frontális metszetein a felső compact álló íveken s az

alsó tömött állományba futó gerendákat talált, melyek az alsó compactából a felsőbe hatoló ívekkel kereszteződnek, vízszintes metszeteken pedig rövid ívek mutatkoznak, melyek mellül és hátul kiindulva, egymással kereszteződnek.

A 2-ik csigolya frontal metszetein a felső ízfelülettől körülbelül derékszög alatt kiinduló gerendák mutatkoznak, melyek mindkét oldalról convergálva, a test belseje felé haladnak, a külsők közülök az alsó ízfelületbe mennek át, a belsők pedig a testbe hatolva, a túloldaliakkal kereszteződnek; továbbá a fognyujtvány töve, s a felső ízfelület közti tömött állományból legyezőszerűleg gerendák indulnak ki, melyek közül a legkülsőbbek az ízfelületek alá hatolnak és az előbbi gerendákkal kereszteződnek; a középsők ferdén le és befelé hajolnak és az ellenoldaliakkal kereszteződnek, az ellenoldali compactába mennek át, a felsők pedig fel- és befelé a fognyujtványba hatolva, az ellenoldaliakkal kereszteződnek, s így a fognyujtványban boltozatot képeznek. A fognyujtványon és testen keresztül ejtett sagittalis metszeten, a felső és tömöttebb részben, a fognyujtvány hátsó tömör állományából, a csüestől kezdve gerendarendszer ered, mely mellfelé halad a mellső falba, s másrészt a mellső faltól is csontszálak erednek lefelé és hátrafelé a hátsó falba. A testben pedig a mellső compact lemezből az alsó végfelületre és hátsó lemezbe futnak a gerendák és viszont a hátsó lemezből az alsó végfelületre és mellső lemezbe, s e gerendák alsó részei kereszteződése folytán azon kép támad, mintha a felületről lefelé haladó gerendák az alappal párhuzamosan haladó szálakkal kereszteződnének.

A többi csontszálak elrendezésének tárgyalásába, melyek a többi metszeteken láthatók, nem bocsátkozik, s a szabályos gerendezet elrendezésének észszerűsége felett elmélkedik ugyan, de azt mathematicai alapra visszavezetni nem kísérté meg, különben az előadás folyékony és szabatos.

A 2-ik „*Vágj, furj, faragj, míg kincsre találsz*“ jelige alatti pályamű 87 nagy negyedréti lapra terjed 2 táblázatos kimutatással 3 tábla schematicus rajzzal van ellátva, és hozzá 5 üveg borszesz készítmény, 4 táblán kifüggesztett száraz csont készítmény és 9 dobozban elhelyezett számos csont metszet van csatolva. Pályázó tárgyának kijelölése után a munka első részében a esigolyákat általában, s a 3 elsőt igen részletesen írja le (4—43 lapon), az önészleletből merített adatokat természetes nyelvezettel adja elé, számos méréseket tett az 1-ső és 2-dik esigolya nagyságára, az ízfelületek nagysági és fekvési viszonyaira vonatkozólag, melyeket a munka végén táblázatos kimutatásban foglalt össze. A sok mérés közül némelyik nincs eléggé körülírva, egyes hibák esusztak be, s a legnagyobb hiány az, hogy a nyers adatok ninesenek kellően feldolgozva.

A külalak leírásához a esigolyák kifejlődése van csatolva, vázlatos rövid vonásokban (43—47 l.); továbbá a esigolyák szálagos összeköttetése (48—52 l.) és végre több érdekes összehasonlító boncz-tani adatot hoz fel. Előbbiekre nézve kiemelendő azon érdekes lelete, hogy az atlas hátsó ívének hiányos összenövése, már a porcós alap hiányos kifejlődésében mutatkozik, menyinyiben szerző 7 hetős esecssemőben oly atlást talált, hol a porcós ívszá-

rak hátsó végei csak kötszöveti szálagos öszszekötésben állanak egymással.

A 2-ik részben (59—86 lap) pályázó előbb általánosságban a csontok belső szerkezetéről szól, azután a 3 első csigolya csontgerendezetét tárgyalja, és végre néhány gerinczes állat (kutya, róka, sündisznó, patkány, csigolya-metszeteit mutatja be.

A belső szerkezetre nézve a következő eredményekhez jutott.

Az atlasz oldaltömegeinek frontal metszetein a csontszálak úgy haladnak el, hogy a főgerendezet a felső ízlapon függőleg kezdődik és ívetesen ki és lefelé haladva, megint derék szög alatt az alsó felületen végződik, míg a mellék gerendezet az ízfelületekkel párhuzamosan fut, mely berendezést az erő paralellogram módjára igen helyesen magyarázza; sagittalis metszeteiken a főgerenda rendszer folytatását a mellső gyökben észlelte; vízszintes metszeten feltalálta, hogy az íveknek gyér vízszintes gerendái a mellső ívből, a mellső és hátsó ívből a hátsó haránt-nyujtványba futnak, és hogy a hátsó ív-gyökének belső oldalán oly sugár-pont van, melyből ívelt gerendák a haránt dudorba hatolnak. Ezen gerendázatokat huzási szálaknak tartja.

A 2-ik csigolya frontal metszetében, mely a fognyujtványon és a két oldalrészben keresztül ejtetett, létezik egy főgerendarendszer, mely a felső ízfelületen függőlegesen kezdődik és az ívben be és aláfelé száll, úgy, hogy a belső szálak a testen áthaladó ívetet képeznek, míg a külsők az alsó ízfelületben végződnek. Mellék gerendezet hiányzik, de a fognyujtvány gyökén levő tömörületből mint sugárpont-

ból ívelt gerendák indulnak ki, melyek közül a belső felsők a fognyujtványba haladnak, és annak közepe felett egymással kereszteződve, boltozatot képeznek, a középsők a fognyujtvány alapjának megfelelőleg vízszintesen haladnak, az alsók a csigolya-testbe mélyednek, az alsó külsők az oldalrészekbe haladnak, míg végre a külsők a felső ízfelületekkel majdnem párhuzamosan végig haladnak, s így a mellék gerendázat helyettesítik. A fognyujtvány sagittalis metszetén főgerendázatot talált, melynek szálai az alsó ízfelülettől öszszetérőleg a fognyujtványba folytatódnak, s egy mellék gerendázatot, melynek szálai a fognyujtvány hátsó tömör falából ívelten fel és előfelé futnak, és előbbivel kereszteződnek.

A 3-ik csigolya frontál és sagittal metszetein egy főgerendarendszert talált, függőleg felülről lefelé haladó száakkal, melyek felül, s alól derékszögben találkoznak az ízfelülettel, továbbá két mellékrendszert, melyek a felső s alsó ízfelülettel párhuzamosan haladnak. Vízszintes metszeteiken a ferde nyujtványokba néhány ívezetesen haladó gerendát talált.

A 3. nyaki csigolya többi részeiben lévő szivacsos állomány kifejtését több helyen megkíséرتi ugyan, de megállapodáshoz nem jutott.

A pálya-munkák érdemleges méltatását illetőleg következőket mondjuk:

Míg az első szám alatti munka szélesebb irodalmi alapot használ fel, addig a másik majdnem minden részletében saját tapasztalása után indul, behatóbb vizsgálatról tanúskodik, számosabb adatokat tartalmaz és azokat nagyobb következetességgel értékesíteni igyekszik. Mindkét mű tökéletlen ma-

rad a külalak leírásainál; az első a méréseket egészen mellőzi, a második ugyan számos méréseket jegyzett fel, de azokat nem írta mindenütt elég pontosan körül, nem ellenőrizte eléggé óvatosan és nem dolgozta fel elég behatóan. A belső szerkezetre nézve a felderített szabályos képek ninesenek elég biztosan constatalva, s a szabályosság törvényei az első munkában csak rövid szavakban kifejezett okoskodás által magyaráztatnak, míg a másik munkában mathematicai alapra vezetnek ugyan, de csak vázlatosan és nem azon szabatosággal, mely ily meghatározásnál szükséges. Végre hiány mindkét munkában, hogy az egyszerű schematicus rajzokhoz természetes rajzok vagy lenyomatok nem csatoltattak.

De habár a jelzett hiányok a két munka értékét esorbitják is, és a netaláni közzététel előtt több módosítást, kiegészítést, részben átdolgozást tesznek szükségessé, mind a mellett kétségtelenül áll, hogy mindkettő nem csak szorgalom és behatóbb tanulmányozás dícséretes jelét adta, hanem hogy mindkét műben több egészen új adat van lerakva, főleg a nyaki csigolyák gerendezetére vonatkozólag, s így azok nem csak relativ, hanem absolut értékkel is bírnak.

Ezen okból mindkét munkát a kitűzött pályadíjra érdemesnek tartjuk és véleményezzük, hogy a kitűzött pályadíj a két munka között, egyenlő részben osztassék fel. Továbbá tekintettel a dolgozatokra fordított munkára és azon körülményre, hogy több kitűzött pályadíj pályázók hiánya miatt nem osztható ki, ajánljuk a tekintetes tanári karnak, hogy a rendelkezésre maradt pályadíjából mindenik munka díja a kiirt 100 frtra egészíttessék ki.

Kolozsvárt, december hó 13-ikán, 1877. Dr. Genersich Antal, s. k. helyettes bonytanár, mint szakbíró. Dr. Brandt József, s. k. mint társbíró.*

A tanári testület a bírálók véleményes jelentését teljertamulag egyhangulag elfogadván, határozta, hogy mindkét pályamunka a kítűzött 100 frt. jutalomra érdemes, s hogy mindkét munkának a 100 frtot külön-külön odaitéli.

Felbontatván az I-ső számú „*A spongiosa hasonló egy jól tervezett építészeti műhöz*“ jelíges levélke: a munka szerzőjeként **Löte József** és **Demcsinszky Jagello** mindketten 3-ad éves orvostanhallgatók tüntek ki, kik között a kar a 100 forintra emelt pályadíjat egyenlő arányban megosztatni rendelte.

A II. számú „*Vágj, furj, furagj, mig kincsre találsz*“ jelíges levél, szerzőül **Pataki Jenő** 2-od éves orvostanhallgatót tüntette ki, kinek a 100 frtra emelt pályadíjat a Kar kiadatni rendelte.**)

Kelt az orvostudománykari tanártestület 1877. december 13-án tartott IV-ik rendes üléséből.

Kolozsvárt, december 20, 1877.

DR. AJTAI K. SÁNDOR,

az orvostudományi kar e. i. dékánja.

*) Mindkét munka szerzőinek a 100—100 forint jutalemdíj kiadatott.

III.

A bölcsészet, nyelv- és történettudományi kar jelentése.

Tekintes Egyetemi Tanács!

Hivatkozással a Tek. Tanács 300—877/8 sz. becses átiratára, van szerencsém, mellékelve az 187⁶/₈-re kitűzve volt pályakérdések eredményét tárgyzó jelentést, valamint az 187⁷/₈. tanévre kitűzött új pályakérdéseket hivatalos tisztelettel áttenni.

Kolozsvárt, 1877. decz. 14-én. Dr. Hóman Ottó, e. i. dékán.

„Kivonat a kolozsvári m. kir. tud.-egyetem bölcsészeti karának 1877. nov. hó 22-én tartott rendes ülése jegyzőkönyvéből.

33. Elnöklő dékán jelenti, hogy a szabályszerű időre 10 kiírt pályakérdés közül 8-ra érkezett pályamunka, melyek az illető szaktanároknak adattak ki megbirálás végett. Kéri a bíráló urakat véleményeik előterjesztésére.

1. Szász Béla olvassa a maga és bíráló társa Felméri Lajos nevében az 1-ső számú „Aristoteles erkölestani nézetei az Ethika Nikomachea alapján“ című pályakérdésre „Győzzön a jobb“ jelige alatt beérkezett pályamű birálatát.

A pályamű 124. 4r. lapon kísérti meg a feladat megoldását. Az egész művön meglátszik, hogy szerzője bár dícsérendő szorgalommal igyekezett feladatát megoldani, szelleme nem bírt avval az erővel, hogy az aristotelesi nézetek részleteit felölelve egészen sajátjává tegye s az egyes vonásokat tartalma-

san rendezze s tisztán áttekinthető képpé foglalja össze, hanem anynyira belevész magokba a szétfolyó egyenkéntiekbe, hogy fölöttük uralkodni egyáltalán nem tud. Elhhez képest sem a munka elején adott általános áttekintése, sem az egyes könyvek tartalmának összefoglalása nem tudott szerzőnek eléggé sikerülni. Darabosan meglátszik a munkálaton, hogy készítője túlságosan, hogy ne mondjuk szolgailag ragaszkodik forrásaihoz: innen a kivonatos formátlansága, a kifejezések csinnélkülisége s a nagy egyenetlenség, a mely a forrásokból vett és a szerző által közbevetett részletek közt feltűnik, a mit még fokoz az a körülmény, hogy a dolgozat, szemmel láthatólag, siettében készült s a leírásban is tetemes hibák ejtettek. Mind e hiányok mellett sem tagadható azonban a pályázótól meg az igyekezet, szorgalom s a tárgya iránti odaadás. Ezért, ha a pályadíj odaitélésével nem tartják is a pályaművet megkoszoruzandónak, de ajánlják bírálók a karnak, hogy az 59. idei számmal jelzett pályamunka szerzőjét jutalmazza meg a kitűzött 75 frt pályadíj felerészével, mint megérdemlett s buzdító munkadíjjal.

A kar szavazattöbbséggel határozza, hogy munkadíj kiadásának helyét nem látja, a pályadíjt a bírálat alapján ki nem adja. A szerző nevét rejtő jelígis levél felbontatlanul megsemmisített.

2. A neveléstani tételre: „Minő hatással voltak századunk paedagog reformerei a nevelésügyre,“ egy munka érkezett „*Non omnia possumus omnes. Vergil eccl. 8. 63.*“ jelígisvel. Felméri Lajos és Szász Béla egybehangzó véleménye szerint az

értekezés első része Németország gyakorlati nevelőivel és neveléstan iróival foglalkozik. A második rész az elmélet és gyakorlat terén kitűnő angol paedagógok elveit és működését tárgyalja; az Egyesült-Államok nevelés ügyéről egy rövid cikkben megemlékeztél, a francia nevelésügy vezérfértainak szenteli a harmadik részt. A mű utolsó részének fele hazánkról szól, a második fele, azaz „a nőnevelés a különböző államokban“ című fejezet zárja bé a 157 oldalra terjedő értekezést.

Szerző derekasan hozzá látott a kérdés kidolgozásához, s bár nem oldotta meg egészen a feladatot, dolgozata mégis teljesen megérdemli figyelmünket. Szerző gondosan feldolgozta, kivált a német paedagógiára vonatkozó kútforrásokat és az előadásokon tett ide vágó jegyzeteit; kiváló érdeme, hogy a nagy anyag halmazból a szorosán tárgyára vonatkozókat ügyesen ki tudja választani s a kiválasztottat csinosan elő tudja adni. Hiánya e műnek, hogy Pestalozzi, Froebel és Herbart hatását a mai iskolázásra csak töredékesen ismerteti. Általában inkább szeret a paedagógoknak egymásra mint az iskolázásra való hatásáról beszélni. Másik hiánya e műnek, hogy az angol és francia paedagógok ismertetése nem oly világos és erőteljes, mint a mű első fele.

Ezekkel szemben kárpótlást találunk abban, hogy figyelmünket leköti vonzó előadásával, tiszta következtetésekkel, folytonosan nyomon járó logikájával, a kiválóbb reformerek rendszereinek legtöbbszőr találó jellemzésével. Ezekhez véve a teljesen magyaros nyelvezetet (mely ellen csak pár helyen vét szerző) oly előnyös tulajdonságait látják bírálók

ez értekezésnek, hogy írójának a kitűzött pályadíjt jó lélekkel oda itélik.

A kar magáévá teszi a bírálók egyértelmű ítéletét, s a „*Non omnia possumus omnes*“ jeligés munkát a 100 frtos pályadíjra érdemesnek mondja ki. A jeligés levél felbontatván, pálya-nyertesként **Boros Gábor** class. philologus tűnik ki. *)

3. A classica philológiából kitűzött kérdésre: „Aesopus, Babrius, Phaedrus meséi miben egyeznek. miben különböznek egymástól“ beérkezett egy pályamű. Jeligéje „*A mese az inductio egy neme*“. Bírálók: Szamosi János és dr. Hóman Ottó egybehangzó véleménye szerint a 95 kis 4r. oldalra terjedő pályamű öt részre van osztva. Az első rész 11 oldalon tartalmazza a mese meghatározását, eredetének és fejlődésének rövid történelmét a görögöknél és a rómaiaknál; a második részben 10 mese van összehasonlítva az ismeretes három alakban; a harmadik rész Aesopusnak; a negyedik Babriusnak; az ötödik Phaedrusnak van szentelve; ezt befejezi az eredmény rövid összefoglalása. A felhasznált forrásokat és segédeszközöket illetőleg a szerző azt mondja, hogy ilyeneket „alig említhet, mivel magukon az írókon kívül Lessing fentemlített értekezését (Abhandlung über die Fabel) használta. E nyilatkozat azonban nem veendő betű szerint, mert a szerző használt más segéd eszközöket is, sőt azokból egyes részleteket néha szó szerint átvett vagy lefordított.

Ilyenek Bernhardy Görög irodalom történelme, Szász Károly „Az aesopi meséről“ cz. értekezése,

*) Szerzőnek a pályadíj kiadatott.

Jacobs: „Nachträge zu Sulzers allgem. Theorie d. schönen Künste“. Különben pályázó a források idézésében is nem ritkán igen felületesen jár el. A dolgozathból kitetszik, hogy a szerző a mese keletkezéséről és lényegéről még nem birt határozott véleményhez jutni. Pályázó 10—10 mesét hasonlít egybe. A pálya-kérdés tulajdonképi feladata épen az összehasonlítás levén, tiz mesének összehasonlítása nem tekinthető elégnak. De még ezen tiz mese sincs kellően összehasonlítva.

A szerző szereti általános szólamokkal elütni a dolgot, de az egyes fordulatok, kifejezések és szók összehasonlításáig nem megy. Épen azért nem tekinthető elégségesnek az sem, hogy felületes fordításban vagy kivonatban adja a meséket. Vagy hű fordítást kellett volna adni, vagy az eredeti szövegeket kellett volna összehasonlítani. Szerző arról, hogy az Aesopus neve alatti gyűjtemény mily különböző jellegű meséket tartalmaz, s hogy melyek tekinthetők valószínűleg a legrégiobbeknek steff. egy árva szóval sem emlékezik meg. Babriusnak tulajdonit oly eredeti meséket, melyek az Aesopus-féle gyűjteményben meg vannak. Megütközést költ, hogy szerző minden bizonyíték nélkül olyan férfiu nézetét mint Lessing, elhamarkodottnak nevezi. Habár tehát pályázó egészben véve a teendő iránt tisztában volt, habár munkája eredetiségre és önállóságra törekvést tüntet föl és egészben véve komoly igyekezetet tanusít, a munkát számos hibái és hiányai miatt a pályadíjra érdemesnek nem ítélik.

A kar esatlakozván a bírálók össszhangzó véleményéhez, egyhangulag határozza, hogy a pálya-

díjt a beérkezett munkára ki nem adja. A szerző nevét rejtő jeligés levél felbontatlanul megsemmisítettett.

4. A magyar irodalom történelmi tételre „A népies verselésnek milyen nyomait találhatjuk régibb és újabb költőinknél, főleg Aranynál és társainál“ egy pályamű érkezett „*Forma dat esse rei*“ jeligével. Bírálok: Imre Sándor és dr. Meltzl Hugó véleménye szerint: szerző elsöben a népies verselés sajátágairól szól, böven de nem tartalmatlanul; és miután megállapította, hogy a népiesség miben áll, áttér a népies alakok keresésére a magyar költői irodalom fejlődése folyamában. A XVI. századig csak ütemes s főkép nyolcz-szótagos sorokat talál. Kellö jártassággal tekint végig a költői egész irodalmon időrendben s megállapítja, hogy csak népies alakok divatoztak, vagy legalább túlnyomólag ezek mutatkoznak a XVI. századig. Ettöl fogva a XVIII. század közepéig nem talál valódi népies formákra. Utöbbi időkröl is sorba veszi költőinket, Csokonait csaknem teljesen mellözve minden ponton. Kisfaludi Sándort túl a rendén s Vörösmartyt és Czuczort kellöen méltányolva áttér Petöfi, Tompa és Arany formáikra. Mindháromról helyesen, lelkesen, de, kivált utöbbröl nem elég részletesen szól. Mert a népiességnek más jeleit nem veszi tekintetbe az ütemességén, alliteration és rímen kívül. Még nagyobb hiány, hogy Arany ballada formáit csaknem teljesen mellözi, a népies ballada alakokkal, kivált az u. n. székely népballadákkal épen nem veti öszsze. A részletre nézve meg kell jegyezni, hogy némely tétel nem eléggé bizonyított vagy épen hibás. Az általában helyes, söt szép nyelvü dolgozatban kevés

nyelvhibát találunk. A dolgozat némely tévedését a feladat nehézsége, előmunkálatok hiánya s az értekezőtől felfogott nagy tér bejárásának fáradságos volta okozta. De hiányai mellett is oly sok előny nyel bir — a tárgy körüli alapos jártassággal, tartalmas, szép, lelkes előadással, csaknem kifogás nélküli jó nyelvvvel, hogy e dolgozatot valóban dícséretre érdemesnek ítélik bírálók, s a pálya-díjt, mint teljeseen megérdemeltet kiadandónak vélik.

A kar csatlakozik a bírálók egybehangzó véleményéhez s elhatározza, hogy a „*Forma dat esse rei*“ jeligéjű munkának a kitűzött 75 frt pályadíj kiadassék. A jeligés levél felbontatván, a munka szerzőjeül **Ferenczy Zoltán** tűnik ki.*)

5. A 6-dik számú pálya-kérdésre „A kotnári tudomány-egyetem és a többi XVI. és XVII. századbeli román tanintézetek állapota és befolyásuk a román irodalomra“ egy pálya-munka érkezett „*Romani sipastrara si lege si costume* sat.“ jeligével. dr. Szilasi Gergely bíráló szerint a beérkezett 80 oldalra terjedő munkában a pálya-kérdés tulajdonképeni tárgyalását egy meglehetősen terjedelmű bevezetés előzi meg. Ebben szerző általán a történelem s részletesen a román történelem tanulmányozásának jelentőségét, a román nyelv- és irodalom eredetét és fejlődési korszakait s a román nép politikai, vallási és társadalmi állapotát kezdettől a phanarioták uralkodásáig fejtegeti. Fejtegetése úgy itt, mint az értekezés egy pár más helyén is nem ment a nemzetiségi érzelmek némi dagályától. Magát a pálya-kérdés tárgyalását illetőleg egy tekin-

*) Szerzőnek a díj kiadatott.

tetben helyes és világos fölfogásról tanuskodik a mód- és rendszer, melyet pályázó követ. Adatai kiválóan nyolcz román, a 10-dik lapon megnevezett kutfőből meritvék, s ezen adatait szerző a maga szempontjából mondhatni szorgalommal és elég önállósággal dolgozza fel; csak az lett volna óhajtható, hogy a kérdéses századokat elég tüzetesen tárgyaló román chronistákat is behatóbb tanulmányai körébe vonta volna a pályázó. Ez esetben bizonyára a havasalföldi románok irodalmi és művelődési tényezőik állapotát is terjedelmesebben és világosabban tüntetheti vala föl, mint az a pálya-munka e részbeni alig 8 lapnyi vázlatában téve van. Egyébiránt pályázó egy néhány más helyen is kimerítőbben és tisztábban adhatta volna elé a dolgot. Így a moldvai fejedelmek jó Sándor által 1430. és Lupu Vazul által 1640. körül felállított felsőbb tanintézetekről, valamint Despota Jakab által 1562-ben Kotnáron alapított tudomány-egyetemről egyszerűen csak azt állítja, hogy amazok a konstantinápolyi, ez pedig a nyugot-európai ily nemű intézetek mintája szerint voltak tanulmányilag berendezve, a nélkül, hogy ezen berendezés és beszervezet részleteiről legalább némileg fölvilágosítaná az olvasót. E hiány észlelhető kisebb-nagyobb mértékben a többi tanintézetek fölemlítésénél is, a mi pedig annál érezhetőbb mulasztás, mert az épen magára a pálya-tétel lényegére tartozik, melynek érdemleges megoldása ekként egy oldalról meg nem történtnek tekintendő. De nem csak mulasztási, hanem egy pár tényleges, habár a munkálat lényegére csekélyebb hatással bíró hiba is van elkövetve. A munka alaki oldalát

tekintve, meglehetősen meglátszik rajta a szerzőnek bizonyos küzdelme a nyelvvel és kifejezésekkel s nyelvtani hibákra is akadunk benne. Az irány csak helyenként emelkedettebb, általában véve egyszerű, sőt imitt-amott szinte pongyolának nevezhető. Mindezeknél fogva bíráló, miután a bemutatott pályamű, bár örvendetes oldalokat tüntet föl s szerzőjének tudományos irányu szorgalmáról tanuskodik, de még is általa a kérdés épen lényegében nem nyer kellő megoldást, a pályadíjat kiadhatónak nem véli.

Felméri Lajos bíráló véleménye szerint értekező műve első 23. lapján a románok történelme beosztásáról a románok rendszeres írott történelme hiányáról, a történeti kútfőkről, a román irodalmi korszakokról beszél. Igéri, hogy valamivel bővebben le fogja írni azok műveltségi állását is. De újból kezdődik a politikai események részletezése, melyek közzé csak elvélve van beszöve egy-egy mondat az iskolázásról. A 24. lapon 5 sorban szól a szucsávai jogi iskoláról; a 25-dik lapon 7 sorban megemlíti, hogy Despota Jakab a nyugati egyetemek mintájára egy egyetemet és könyvtárt alapított Kotnárbán Sommer J. igazgatása alatt és a tudományok előadása végett két tanárt hívott be Pöszer Gáspárt és Riketa Joakimot; de a következő lapon kimondja, hogy az egyetem fennállása nem lehetett tartós, mert Despota Jakab csak két évig uralkodott és így azt nem helyezhette erős alapra. Főlemlít még elszórtan néhány adatot zárda- és nyomda-építéséről, iskolák alapításáról, de tűzetes biztos kifejléséről, az adatok rendszeres egybeállításáról szó sincs, e helyett feltételes ítéletekkel s logikai hamis analógiák-

kal s gyakran egymást lerontó hamis állításokkal vél elegendő tehetni föladatának. Szerző dolgozatából ugyan meg nem tanuljuk, hogy a románoknak minő iskoláik voltak; hogy milyen volt azok berendezése, hogy micsoda tankönyveket használtak? sat. Értekező anynyira nincs tisztában a XVI. és XVII. százbeli iskolákkal, hogy azt sem tudja, mi különbség van a fáriai, a grammaticai, klastromi iskola és akademia közt. Nála a menyinyi mind „oskola“ név alatt fordul elő. És a mi fő, teljességgel nem tudjuk, hogy a kotnári iskola, melybe három tanárt hívtak be külföldről, nem pusztán kis academia volt-e? Hogy studium generale egy pár tanárral nem lehetett, azt azért tartjuk bizonyosnak, mert e név semmi féle paedagogiai műben elő nem fordul, s mert studium generalera legkevesebb 8—10 tanár kellett volna. Főhibája e műnek a történeti tények meghamisítása, mit bizonyít azon állítása, hogy egyedül a románok voltak az Islammal szemben Európa és a keresztyénség védbástyája s mm. Föl kell említeni az előadás pongyolaságát és az irány gyarlóságát. A művet pályadíjra érdemesnek nem tartja.

A kar a bírálóknak végeredményre nézve egyetértő ítéletét magáévá teszi s kimondja határozatilag, hogy a pályadíj a beérkezett munkának ki nem adatik. A szerző nevét rejtő jeligés levél felbontatlanul előgettetett.

6. A 8. számú magyar történelmi kérdésre: „Milyen viszonyban állott Tót-, Horvát- és Dalmátország Magyarországgal Kálmán király haláláig“ egy pályamű érkezett „*Légy szabad, virágzó s távol pusztulástól Hunnia*“ jeligével. Szabó Károly és

Ladányi Gedeon bírálók kifejtik, hogy e munka szerzője 119 4r. lapra terjedő dolgozatában a feladott kérdést, mind a történelmi fejlődésre, mind a közjogi viszonyokra kellő figyelmet fordítva, egész terjedelmében fogta fel és helyesen fejtette meg. Dolgozatából kitűnik, hogy az ezen kérdésre vonatkozó eredeti kútfőket és újabb tudományos irodalmi munkákat alaposan áttanulta, az ezekből nyert adatokat gondosan felhasználta s az újabbkori írók nézeteit és véleményeit a kútfők adataival egybevetve magának határozott, tiszta és helyes ítéletet alkotott. Munkáját úgy a felfogást, mint a szerkezetet és kidolgozást tekintve jelesen sikerültnek kell mondani; előadása tiszta, folyékony, dagálytól, keresettségtől, valamint a pongyolaságtól ment, s igazolja, hogy a szerzőnek a történelmi stylushoz érzéke van, s gyakorlat által kellő ügyességet szerzett magának a tárgyhoz illő kifejezések megválasztásában és használásában.

A mit e dolgozatban nem helyeselhetni, az a mai politikai viszonyoknak különösen az előszóban és a befejezésben való nem eléggé higgadt fejtegetése, mely e tisztán tudományos kérdéshez nem tartozván, bizvást mellőzhető lett volna. Ez az egy pár lapnyi függelék azonban, mely a kérdés lényegét nem érinti, a jelesen sikerült dolgozat valódi érdemét el nem homályosíthatja. Ezek alapján a pályamunkát a kitűzött jutalomra érdemesnek ítélik s szerzőjének a 75 frt pályadíjt kiadandónak vélik.

A kar a bírálók egyértelmű javaslata alapján a „*Légy szabad, virágzó, sat.*” jelígejű pályamunkának a kitűzött 75 frt pályadíjat kiadandónak hatá-

rozsa. A jeligés levél felbontatván, kitűnik, hogy a munka szerzője **Nemes Elek.***)

7. A földrajzból kitűzött 9. számú kérdésre „Irassanak le az adriai tenger és martvidéke a természet és államtani földrajz, nem különben a néprajz szempontjából is vizsgálva, különös tekintettel világhelyzeti jelentőségére“ egy pályamű érkezett. Jelígeje: *„Tengerhez magyar, el a Tengerhez.“* Terner Adolf és Finály Henrik bírálók szerint a 131 4r. lapra terjedő értekezés a bevezetésen kívül 4 fejezetből áll, melyeknek címei: I. Az adriai tenger leírása. II. Az adriai tenger legnevezetesebb városai és kikötői. III. Az adriai tenger partvidéke tekintve a természettani és államtani földrajz nem különben a néprajz szempontjából 1) természettanilag, 2) államtanilag, 3) néprajzilag. IV. Az adriai tenger világhelyzeti jelentősége.

A dolgozatban nyilatkozó vezéreszméknek sorrendje átlag véve helyes és következetes. Az anyag beosztása nem egészen czélszerű. Az egyes részek nem állnak kellő arányban; szerző kelleténél majd többet, majd kevesebbet mond el egy-egy tárgyról; így egyes természeti jelenségek magyarázatával szerző szép olvasottság jelét adja ugyan, de tulajdonképi tárgyától eltér. A II. fejezet főhibája, hogy nagyon szegény statisztikai adatokban, nevezetesen nincs kimutatva azon mérték, melyben Magyarország és társországai az adriai tenger kereskedelmi és hajózási forgalmában részt vesznek vagy arra befolyanak. Általában erősen látszik a kútfők hatása mind az irányban és kifejezésekben, mind az ítéletekben, melyekre nézve több önállóság lett volna óhajtandó.

*) Szerzőnek a díj kiadatott.

Ha e hibák és fogyatkozások következtében a dolgozatot nem is lehet teljesen sikerültnek nevezni, még sem szabad szem elől téveszteni előnyeit; ezek pedig tetemesen tútesznek azokon. Mert tekintettel a tételnek helyes felfogással, józan ítélettel és átlag véve kellő sorrendben történt fejtegetésére, tekintettel az értekezésből kitűnő irodalmi tájékozottságra és a munkára fordított nagy szorgalomra, be kell ismerni, hogy a dolgozat dícséretre, sőt megjutalmazásra is méltó.

A kar magáévá teszi bírálók egybehangzó véleményét s határozza, hogy a 100 frt pályadíj a „*Tengerhez magyar, el a Tengerhez*“ jeligés pályamunkának odaitéltessék. A jeligés levél felbontatván, a munka szerzőjekép **Balogh Tamás** tűnik ki.*)

8. A 10. szám alatt kitűzött pálya-kérdésre, „Ki és mikor állította meg annak a polgári évnek a szerkezetét, a melyet Julius-féle évnek (annus Julianus) neveznek; melyek azok a nemzetek, melyek ez évet használják és micsoda alakkal és felosztással használták és használják mai napig?“ egy pályamű érkezett; „*Initium est difficile*“ jelige alatt. Bírálók: Finály Henrik és Szabó Károly szerint a beadott pálya-munka kis negyedrért alakban nem nagyon tömötten írva öszszesen 41 lapra terjed. Már maga e csekély terjedelme a dolgozatnak kedvezőtlen előítéletet szül. Ha a dolgozatot magát szemle alá vesszük, azonnal feltűnik, hogy a pályázó nem is fogta fel helyesen a feltett kérdés czélzatát. Értekezik az ős római évről az erre alapított időszámítás helytelen voltáról és őszszezavarodásáról

*) A díj a szerzőnek kiadatott.

és csak a 19-ik lapon kezdi a Caesar naptár-javítását fejtegetni. Művének tehát csaknem fele oly dolgokról értekezik, a melyek a feltett kérdés keretén merőben kívül esnek. De a mit tárgyal is szerző, nagyon gyarlón tárgyalja. Meglátszik rajta, hogy felfogása nem jutott el szabatos tisztaságra, a minek következtében előadása két irányban zavaros. Egyfelől t. i. öszszevegyit és öszszetéveszt egymáshoz nem tartozó dolgokat, másfelől úgy fejezi ki eszméit, a hogy lehetetlen magát kifejezni oly embernek, a ki tisztán tudja, mit akar mondani. A pályázó a Caesar-féle naptár-javításnak történelmét hiányosan, lényegét mondhatni éppen nem adja elő; még csak annak se ad helyes kifejezést sehol, hogy az ő voltaképeni válasza a kérdésre az: „a Julius-féle évet Julius Caesar állította meg 46-ban Kr. e.“ Arról, hogy hol és mily szerkezettel használták és használják ez évet, nagyon is keveset mond. Arról semmit sem tud, hogy a mohamedánok, a keresztény koptok is ily években számítják idejököt, hogy ez év az u. n. alexandriai időszámításnak is alapegysége, és hogy a seleucidák év-sora, a Diocletianus-féle vagy martyr év-sor ily éveket számlálnak. Beszél az u. n. világ aerákról, de az oly nagy fontosságú periodus Julianáról nem tud semmit; sat. Mindezek alapján ki kell mondani, hogy a bényújtott pályamű, nemesak, hogy még egyes részletei sem sikerültek, de még csak a komoly utánna-járás és szorgalom nyomait sem mutatja, s így a pályadíjra nem érdemes.

A kar a bírálók egyértelmű véleménye alapján határozza, hogy a pályadíjat a beérkezett pályá-

munkára nem adja ki. A szerző nevét rejtő jeligés levél felbontatlanul megsemmisítettett.“

E kivonat hitelül Kolozsvárt, 1877. deczember 14-én.

DR. HÓMAN PÉTER,
e. i. dékán.

IV.

**A math.-természettudományi kar
jelentése.**

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Hivatkozással a Tekintetes Tanácsnak 300—877/8. számú beces átiratára, van szerencsém a matematika-természettudományi kar által az 1876/7. tanévre kitűzetve volt pálya-kérdések eredményére vonatkozó jelentést, valamint az 1877/8. tanévre hirdetett új pálya-kérdéseket % mellélve tisztelettel áttenni.

Kolozsvárt, 1877. decz. 14.

DR. MARTIN LAJOS,
e. i. dékán.

„Kivonat a kolozsvári m. kir. tud. egyetem matematika természettudományi karának 1877. decz. hó 8-án tartott V. rendkívüli üléséről fölvett jegyzőkönyvéből.

95. A menynységtanból e jutalom tételre „Miféle görbét írhat le egy változó sugaru, két adott körrel érintkező kör centruma? Jutalma 50 frt.“ két

felelet jött. Egyik 318. szám alatt „*A menyynyiség-tanhoz nem vezet királyi út. Euclides*“ jeligével; a másik 319. szám alatt „*sunt, quos curriculo pulverem Olympicum collegisse juvat*“ jeligével.

A kitűzött kérdés mind a két feleletben helyesen és jó móddal meg van fejtve, és így a díjnak ide vagy oda ítélését csupán a mellék körülmények dönthetik el.

A 319. számú dolgozat tájékoztató bévezetés után két különböző módon fejt meg a kérdést u. m. 1) synthetikai úton vagy is a közönséges planimetria fogásaival; 2. analytical úton és itt is α) egyenes vonalú koordinátákkal és β) polaris koordinátákkal.

A 318. számú minden előkészület nélkül egyenesen neki vág a kérdés fejtegetésének. A módokat sem válogatja, hanem mivel a fejtegetés eredményét úgy is csak analytical úton lehet eléállítani, következetesen viszi analytical úton az egész fejtegetést. És ezt oly jó renddel és logicával, oly világos és szabatos előadással, az eredmények minden külön esetét oly teljességgel tárgyalja, hogy a felelet írónak mind szakértői tárgyismeretére, mind előadói és tanítói talentumára a legkedvezőbb következtetést kell vonnunk belőle. Ez okból a díj kiadását a 318. számú dolgozat írójának ítéljük; és mivel voltaképeni hibát a 319. számú felelet írójának sem vehetni szemére, ha van mód benne, egy másodrendű díj kiadását javasoljuk számára.

Kolozsvárt, 1877. nov. 8. Dr. Brassai Sámuel, s. k. az elemi math. ny. rend. tanára. Dr. Martin Lajos, s. k. a felső menyynyiség-tan ny. r. tanára, mint bírálók.

A kar elfogadván a bírálók indítványát, egyhangulag odaitéli az 50 frtos Kolozsvár városi pályadíjt a 318. számú „*A menyinyiségtanhoz nem vezet sat.*“ jeligével ellátott pályamunka szerzőjének; felbontatván a jeligés levél, kitünt, hogy e munka szerzője **Pipos Péter,***) III. éves math.-term.-tud. kari hallgató; a 319. számú „*sunt, quos sat.*“ jeligéjü pályamü iróját a bírálók véleményével egyetértve szintén járulék díjazásra ajánlja a kar a tanácsnak és ezen czélra a második meg nem oldott menyinyiségtani pályakérdés 50 frtos jutalomdíját oda itéli ezen második mü szerzőjének; felbontatván a jeligés levél, kitünt, hogy ezen pályamü szerzője; **Maksay Zsigmond****) 187⁶/₇-ben III. éves math.-természettudományi kari hallgató.

96. A természettanból e jutalom-tételre „Adasának elő és pedig a menyinyire lehet saját kísérletek alapján a víz physikai tulajdonságai, különös tekintettel azokra, melyek a természet háztartásában fontossággal birnak. Jutalma 75 frt.“ Egy pályamü érkezett be a következő jelige alatt „*A természet építkezésében zene van; a tudománynak pedig feladata megtisztítani szerveinket, hogy hallhassuk a dallamot. Tyndall.*“

Ezen terjedelmes (447 4r. oldalra irt) pályamü a kitüzött feladatot, a víz physikai tulajdonságait oly részletesen, kimerítőleg s e mellett oly rendszeresen és szépen tárgyalja, hogy bátran beállhatna a víz physicájáról irt önálló munkának is. A mi pedig a munka belbecsét különösen emeli, az azon körül-

*) **) Mindkettőnek a díj kiadatott.

mény, hogy a szerző nem elégedett meg azzal, hogy a víz physicájára vonatkozó meglehetősen terjedelmes irodalmat áttanulmányozza, hanem fáradságot nem kimélve azon volt, hogy ezen oly anynyira fontos anyag. physical tulajdonságait és törvényeit, a menynyire körülményei megengedték, saját kísérleteiből is megismerje. E nemes törekvésében maga megvizsgálta a víz tágulását és sűrűségi maximumát, a jég olvadási melegét, a víz gőzölgési melegét, továbbá a víz fény- és hővezető képességét. Fáradságát mindenütt szép siker koronázta. Enynyi elismerés után önkényt következik, hogy a bírálók örömet ajánlják a művet díjazásra a Tek. karnak.

Kolozsvárt, 1877. deczember 5-én. Dr. Abt Antal, s. k. a kísérl. természettan ny. r. tanára. Dr. Réthy Mór, s. k. a ménynyiség-tan-ter-mészettan ny. r. tanára, mint bírálók.

A kar elfogadván a bírálók véleményét, egyhangulag e munkának ítélte oda a 75 frtos Kolozsvár sz. kir. városi pályadíjt. Felbontatván a jeligés levél, kitünt, hogy e munka szerzője **Veress Vilmos**, 1876-ben III. éves math.-természettudomány kari hallgató*).

97. Ugyancsak a kísérleti természettanból e kérdésre „Állíttassanak egybe a hanggyorsaság indirect mérésénél követett nevezetesebb eljárások és a meglevő eredmények, a menynyire a körülmények engedik sajátkezüleg végrehajtott kísérletekből nyert eredményekkel bővitendők. Jutalma 75 frt.“ szintén egy pályamű érkezett be, a melynek jeligéje: *Minden tünemény térben és időben történik.*“

*) A pályadíj szerzőnek kiadatott.

Nagy szorgalom, alaposság, és avatottságról tanuskodó munka, mely a pálya-kérdéssel kitűzött teladatott 300 fr. oldalon tárgyalja s azt teljesen, s a várakozást meghaladó mértékben megoldja. A pálya-kérdés szerint a hang gyorsasága mérésének indirect nevezetesebb módszereit s az ez úton nyert eredményeket kellett volna csak ismertetni s összeállítani, az ösmert eredmények megerősítése és bővítése új kísérletekkel mondhatni csak mint *pium desiderium* állítatott fel. Pályázó ismerteti az elméleti direct és indirect, tehát az öszszes módszereket röviden főbb vonásokban a historiai és kritikai értelemmel; előadja az ismert kísérleteket, leírja lelkiismeretes pontossággal saját kísérleteit, végezetül összeállítja a legpontosabb eredményeket, ezek között sajátjait is, melyek — meg kell adni — az eddigiek közép értékével igen jól találhatnak.

Irály tekintetében sem hagyható dicsérő szó nélkül azon élénkség, mely az egész terjedelmes munkában végig vonul s szerzőt egy pillanattig sem hagyta el. De azt az elvet, hogy az élénkséget nem szabad a szoros igazság rovására fokozni, ne téveszszük szem elől soha: szerzőnk ez ellen vét, midőn Newton, Euler, Lagrangeról lévén szó, emphaticus végzi, hogy ezek „mindnyájan kénytelenek voltak átengedni a megoldás dicsőségét a mértani tudósok királyának (!) Laplacenak“. Öszszefoglalva mindent, a munka kitűnő. Ajánljuk a karnak a pályadíj odaitélését.

Kolozsvárt, 1877. december 5. Dr. Réthy Mór, s. k. a menyinyiségtani-természettan ny. r. tan. Dr. Abt Antal, s. k. a kísérl. természettan ny. r. tanára, mint bírálók.

A kar elfogadván a bírálók véleményét egyhangulag e munkának ítélte oda a 75 frtos Kolozsvár városi pályadíjt. Felbontatván a jeligés levél, kitűnt, hogy e munka szerzője **Szathmáry Ákos**, 187^o₇-ben IV. év. math.-term.-tud. kari hallgató.)*

98. A vegytanból kitűzött következő pálya-kérdésre „Vizsgáltassanak meg az aethylidithio, valamint az aethyltrithio szénsavas kalium bomlási tünetei” egy pályamű érkezett be következő jeligével „*Per aspera ad astra.*“

A pálya-munkában szerzője röviden, határozotlan és biztosan adja elő először is a tárgyra vonatkozó eddigelé véghezvitt nevezetesebb kutatásokat, azután saját kísérleteit és vizsgálatait, végre folytonosan okadatolva és bizonyítva az eredményeket is, melyekhez jutott.

A rövidre öszszeszorított értekezésben a nagy gonddal és ügyességgel véghezvitt szerves elemzéseknek, gőzsűrűség meghatározásoknak és egyéb igen pontos vegyi kísérleteknek oly menynységével találkozunk, hogy a lehozott eredmények pontosságához teljes bizalommal lehetünk ezen eredmények a tudományra nézve kétségtelen becsesül birnak.

Mindenből a szerzőnek kitartó szorgalma, alapos szakismerete és kísérletezési ügyessége kétségtelenül kitűnik, miért is alólírottak a pálya-munka szerzőjét díjra érdemesnek tartják.

Kolozsvárt, 1877. december 7-én. Dr. Koch Antal, s. k. az ásvány-földtan ny. r. tanára. Dr. Abt Antal, s. k. a kísérl. természettan ny. r. tanára, mint bírálók,

*) A pályadíj szerzőnek kiadatott.

A kar elfogadván a bírálók véleményét, egyhangulag e munkának ítélte oda a 100 frtos állami pályadíjat. Felbontatván a jelíges levél, kitünt, hogy e mű szerzője: **Hankó Vilmos**, 187⁶/₄-ben IV. éves kari hallgató.*)

99. Az ásvány-földtanból kitűzött következő kérdésre: „A meglevő irodalom nyomán irassanak le Kolozsmegye özszes kőzetei, kiváló tekintettel azoknak ipari alkalmazhatóságára. Jutalma 50 frt.“ Egy pályamű érkezett be „*Hass, alkoss és gyarapits. Köl-csey*“ jelige alatt.

A 120 4r. lapra tisztán, hibátlanul irt pályamunka kezdetén a szerző mindenek előtt lelkiismeretesen felsorolja az irodalmat, melyet a pályamunka kidolgozásához felhasznált, mire néhány bevezető sorral azonnal hozzálát Kolozsmegye özszes kőzeteinek leírásához. A kőzeteket az itteni egyetemen követett berendezés és nomenclatura szerint az adott irodalomhoz képest hiven és behatóan tárgyalja s ipari alkalmazhatóságukat is kellően kiemeli. A pályamunka természeténél fogva nem lehet feltűnő, hogy néhány hibás vagy kétes adat is föl lett véve a régibb irodalomból, szerzőnek nem lévén alkalma mindazokról meggyőződni, a miket az irodalom nyomán özszeállított; a kőzetek nagyobb részének (kivált a trachytoknak) petrographiai jellemzését azonban a tudomány mai állása szerint dolgozta ki. Általában meglátszik az egész munkán, hogy pályázó helyesen fogta fel a kérdést, önállóan és helyenként critice is feldolgozta a kérdésre vonatkozó irodalmat, nem egy helyen saját tapasztalataiból is be-

*) A pályadíj szerzőnek kiadatott.

szél annak jeléül, hogy maga is tett észleleteket Kolozsmegye területén; végre az összes kőzetek alkalmazhatóságáról is helyesen gondolkodván, sok figyelemre méltó véleményt és tanácsot ír le, melyből kitűnik, hogy a kőzetek természetével és tulajdonságaival tisztában volt. A pálya-munka szerzőjének dícséretes szorgalmáról, kellő tudományos készültségéről és szakértelméről világosan tanúskodik s a kérdést egészben és általában véve helyesen oldja meg. Ezeknél fogva alólirottak a „*Hass, alkoss . . . sat.*“ jeligéjű pálya-munka szerzőjét a jutalmazásra ajánljuk.

Kolozsvárt, 1877. december 6-án. Dr. Koch Antal, s. k. az ásvány- és földtan ny. r. tanára. Dr. Entz Géza, s. k. az állattan ny. r. tanára, mint bírálók.

A kar elfogadja egyhangulag a bírálók véleményét; mire a jeligés levél felbontatván, kitűnt, hogy a mű szerzője **Primcs György**; tekintettel arra, hogy az illető 187^b. tanévben, július 9-ikén 243. sz. alatt vette már ki az absolutoriumot, a díj az illetőnek nem adatik ki.

A kivonat hiteléül Kolozsvárt, 1877. december 14-én.

DR. MARTIN LAJOS,

a math.-term.-tud. kar c. i. dékánja.

The following is a list of the names of the persons who have been
 admitted to the office of the Secretary of the Board of Education
 since the last meeting of the Board, held on the 10th day of
 January, 1885. The names are given in the order in which they
 were admitted, and the date of their admission is given in
 parentheses. The names of the persons who have been re-elected
 are given in italics. The names of the persons who have been
 elected to the office of the Secretary of the Board of Education
 for the year 1885-86 are given in bold type. The names of the
 persons who have been elected to the office of the Secretary of the
 Board of Education for the year 1886-87 are given in bold type.

IV.

A magyar kir. tud.-egyetem

JUTALOM-TÉTELEI

AZ 1877. TANÉVRE

ÉS A

PÁLYÁZATI SZABÁLYOK.

A jog- és államtudományi karéi.

1.

Adassék a magyar rendi szervezetnek időnkénti fejlődése 1848-ig, különös kitüntetésével annak, hogy mennyiben állott az nemzeti, mennyiben idegen eszmék befolyása alatt; s hogy mily összefüggésben állott az a magyar alkotmány fejlődésével. Jutalma 100 frt.*)

2.

Kivántatik a szellemi tulajdonjog észjogi alapjának kifejtése. Jutalma 100 frt.

3.

Fejtssek ki a különbség a végrehajtó hatalom alkotmányos (felelős) és parlamentáris alakja között, tekintettel azok jogosultságára az államéletében. Jutalma 120 frt.

4.

Adassék elő a köteles rész intézményének történeti fejlődése; mérlegeltessenek a mellette és elene szóló okok, tekintettel a vagyon feletti szabadrendelkezés elvére; ismertessenek meg a nevezetesebb törvények vonatkozó intézkedései, végre az in-

*) Az 1-51 számok alatt felsorolt pályatételek 4325 frt pályadíj összege mind Kolozsvár szab. kit. város pályadíj alapítványából tüzetett ki.

tézmény fenntartása mellett miképpen lenne az törvényben szabályozandó. (Osztrák jogból.) Jutalma 80 frt.

5.

Adassanak elő azok a miveleti módok, melyekkel a vasuti forgalmat concentrálni szokták; bíraltassék meg azoknak czélszerűsége és jogossága. Továbbá fejtessék ki, hogy a vasuttesteknek az állam kezébe való concentrálása mennyiben és mely határig kívánatos a gazdasági hasznosság szempontjából. Jutalma 120 frt.

6.

Adassanak elő a váltó nyilatkozat létrejöttéhez szükséges cselekvények az új magyar váltótörvény értelmében. Jutalma 50 frt.

7.

Fejtessék fel, hogy a magyar magánjogban a javak 1848 előtt fennállott jogi különbségének megszüntetése, valamint az ősiségi patens és az 1861-ki országbirói értekezlet ideiglenes szabványaiban foglalt intézkedések minő változást eredményeztek az öröklési rendszerben. Jutalma 80 frt.

8.

Ismertessenek a furtum usus-ra vonatkozólag az irodalomban nyilvánult kiválóbb felfogások az érvelések kellő méltatásával; mutattassék ki az európai kiválóbb törvényhozásoknak a kérdést illetőleg

követett álláspontja s adassék vélemény az iránt, hogy a furtum usus kérdése mikép lenne helyesen megoldandó. Jutalma 100 frt.

9.

Ismertessék a nemzetgazdasági tőke lényege annak szemmeltartásával, vajjon az csak a munka eszköze-e, vagy csak a jövedelem szerzése, vagy pedig mind a kettő; egyszermind az e tárgyra vonatkozó különböző nézetek elészámítandók és megbi-rálandók. Jutalma 80 frt.

10.

Adassanak elő a közigazgatási eljárás elvei a magyarjog szerint. Jutalma 100 frt.

11.

Kivántatik a külkereskedési statistika elméletének kifejtése s ennek alapján a Magyarország és a magyar-osztrák közös vámterület külkereskedésére vonatkozó adatok rendszeres ismertetése és birá-lata. Jutalma 100 frt.

12.

Kivántatik a Febronianismus főbb tanainak ismertetése és az azok által az egyház bel- és kül-életére gyakorolt befolyás feltüntetése. Jutalma 100 frt.

13.

A litis contestatio fogalma és jelentősége a ma-gyar perjogban. Jutalma 100 frt.

14.

Kivántatik Gajus institutioi IV. 13.–25 §§. exegetikailag kifejtése. Jutalma 70 frt.

15.

Fejtsék fel, hogy a magyar magánjogban a telekkönyv behozatala minő változást eredményezett általában a tulajdonjog intézményére és minő hatást gyakorol az ingatlan javak forgalmának biztonságára nézve. Jutalma 50 frt.

16.

Idegen dolog elzálogítása mily hatással van a dologra vonatkozó tulajdonjogra s miképpen lenne ezen eset törvénykönyvben helyesen szabályozandó. Jutalma 50 frt.

Az orvostudományi karéi.

17.

Leiró- és tájboncztanból. „Irassék le a kéztő izület, s alkotó részei“. A melléklendő rajzok és készítmények az intézet javára esnek. Jutalma 100 frt.

18.

Az élet-szövettanból: „Vizsgáltassék az elválasztó mirigyek finomabb szerkezete, irassanak le a sajátkezü göresői készítményeken nyert elméleti ada-

tok*. A pályázathoz az illető készítmények melléklendők. Jutalma 100 frt.

19.

Gyógyszertanból: „Milyen szerepök van az alkaloidáknak a meleg képződésre?” Önálló vizsgálatok alapján. Jutalma 50 frt.

20.

Az általános kórtanból: „Hogyan hat a nagy meleg a szervezetre? tekintettel az egyes szervek aránylagos súlyviszonyainak változásaira láz alatt.” Önálló vizsgálatok alapján. Jutalma 50 frt.

21.

Az általános kórtanból: „Keletkezik-e meleg a lóbos szövet területen?” Önálló kísérletek alapján megfejtendő. Jutalma 50 frt.

22.

Kórboncztanból: „Figyeltessék meg a rekesz izom viszonya különféle mellkasi betegségeknél alakra, tömegre és minőségre nézve. Jutalma 100 frt.

23.

Államorvostanból: (Törvényszéki orvostanból:) „Tárgyaltassék az érettség, életképesség, újszülöttség és élve szülöttség bizonyításának módja és azon bizonyítás értéke kétos öröklési és gyermekgyilkossági kérdéseknél.” Jutalma 75 frt.

24.

Államorvostanból: (Orvosi rendszertől:) „Fejtegetessék a tápszerek, italok és élvszerek orvos-

rendészeti felügyeletének szükségessége; tüntessenek elő azon vizsgálati módok, melyek a hamisítások felderítésére igénybe vehetők, különös tekintettel a mindennapi gyakorlatra.* Jutalma 75 frt.

25.

Élet- és körvegytanból: „Adassanak elő önálló vizsgálatok alapján a légenyirtalmu szerves vegyületek mennyiségese képződései, különös tekintettel a légzési és vesebántalmakra.* Jutalma 50 frt.

26.

Belgyógyászatból: „Irassanak le a vesék betegségei.* A vesebántalmak köréből önálló vizsgálatok eredménye melléklendő. Jutalma 50 frt.

27.

Sebészetből: „Adassanak elő a esonttörések gyógyulása klinikai észleletek és állatokon tett kísérletek alapján.* Jutalma 100 frt.

28.

Szemészetből: „A szivárványlób (Iritis) kör- és gyógytana“. Főleg saját megfigyelések, alapján. Jutalma 100 frt.

29.

Szülészetből: „Adassék a gyermekágyi folyamat szabatos és kimerítő leírása önálló megfigyelések alapján, tekintettel különösen a hőmérséki és

súlyviszonyokra, továbbá a gyermekágy ezélszerű kezelésére." Jutalma 100 frt

30.

Börgyógyászatból: „A görvélykór lényegének fejtegetése boncztoni és kórodai szempontból.“ Önálló észleletek alapján. Jutalma 100 frt

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karéi.

31.

Adassanak elé Aristoteles erkölestani nézetei *Ἠθικὰ Νικομάχεια* nyomán s bírálati szempontból. Jutalma 100 frt. (Másodszor tüzetik ki).

32.

Rousseau neveléstana és hatása az elméleti és gyakorlati nevelésre. Jutalma 75 frt.

33.

Aesopus, Babrius és Phaedrus meséi miben egyeznek? miben különböznek egymástól tartalomra és tárgyalási modorra nézve? s minő viszonyban állanak egymáshoz? Jutalma 100 frt. (Másodszor tüzetik ki.)

34.

Sorolja el értekező a magyar igeragozás elavult (a XIII. század elejétől fogva nem használt) alakjait;

s mutassa ki ezek használata módját a középkori codexekből és újabb időbeli irodalmi művekből pontosan, számos példával. Jutalma 75 frt.

35.

A Saemundar-Edda Atlíja összehasonlítva a Waltharius Attilájával és a Niebelungen-ének Etzelével. Jutalma 100 frt. (2-odszer).

36.

A régi román nyelv ugy jó, mind kevésbé ajánlatos tulajdonai, a mult század egyházi nyelvével szemben, mutattassanak ki az illető termékekből felhozott mertől számosabb példával. Jutalma 100 frt.

37.

Adassék elő a XVII. századbéli Richelieu bicornok minister befolyása Franciaországra és Európára. Jutalma 100 frt.

38.

Adassék elé bíráltilag tárgyalva Martinuzzi György politikai szereplése. Jutalma 75 frt.

39.

Adassék elé a római családi élet köréből mindaz, ami a házasságra vonatkozik; névszerint a házasság megkötése és felbontása módja, a házassá-

lek viszonya egymáshoz, kiváló tekintettel a nő társadalmi állására mint leány, asszony, özvegy, anya és gazdasszony. Jutalma 50 frt.

40.

Minő összhatás legyen Magyarországon erdélyrészi területének természeti és nemzetgazdasági állapotai közt? Jutalma 100 frt.

A mennyiségtan-természettudományi karéi.

41.

Az elemi mennyiségtanból. Állíttassék fel egy általános formula, melylyel a következő polyedereknek (határlapuaknak) u. m. a parallel es ferdén metszett Prismának a Parallelepipednek, ép és csonka Pyramisnak, ép és csonka kúpnak, az Obeliskusnak és a Prismatoidnek volumeneit (fórtekeit akár tartalmait) egymagával kiszámítani és a melyet kellő helyettesítéssel ama testalakok volumenci kiszámítására szolgáló külön formuláivá átalakítani lehessen. A kivánt formula okadatolva, t. i. geometriai értelmezésekből és elvekből levezetve állíttassék elő, és a külön formulákra való változtathatása az elészámolt testalak mindenikére nézve egyenként mutatassék ki. Jutalma 50 frt.

42.

A mennyiségtanból. Miféle módok és eljárások szolgálnak a felsőbbfoku számegyenletek feloldására és mik azok előnyei és hátrányai? Jutalma 50 frt.

8

43.

A kísérleti természettanból. Adassanak elé, mennyire lehetséges saját kísérletek alapján, a hővillamos oszlop nevezetesebb alkalmazásai, különös tekintettel a világtér hőmérsékletének meghatározására. Jutalma 100 frt.

44.

Az elméleti természettanból. Adassék elé a folyadékok kifolyása elméleti és kísérleti alapon. Jutalma 100 frt.

45.

A vegytanból. Vizsgáltassék meg a városi világitó gáz, összetételére és fényerejére nézve. Jutalma 150 frt.

46.

Az ásvány-földtanból. A meglevő irodalom nyomán irassanak le Kolozsmegye összes kőzetei, különös tekintettel azoknak ipari alkalmazhatóságára. Jutalma 50 frt.

47.

Az ásvány-földtanból. Irassék le makro- és mikroszkopiai vizsgálatok alapján Erdélynek valamilyen ilyen irányban kellően meg nem vizsgált kőzetfaja. — A görösdi esiszolatok a pályamunkához melléklendők. Jutalma 50 frt.

48.

A növénytanból. Adassék egy tüzetesen nem vizsgált „husevő“ növény boncztana és (ha elégséges anyaghoz jutnak a pályázók) fejlődéstana. — A pályaműhöz készítmények és pontos rajzok melléklendők. Jutalma 150 frt.

49.

A növénytanból. Vizsgáltassék és rajzoltassék 50 Kolozsvar vidékén vadon termő növény magja, a melynek pontos leírása az irodalomban eddig ismeretlen. — A pályaműhöz készítmények és pontos rajzok melléklendők. Jutalma 100 frt.

50.

Az állattanból. Tanulmányoztassék a levelészek álpetétének (nyári petétének) fejlődése. — A dolgozathoz pontos rajzok melléklendők. Jutalma 100 frt.

51.

Az állattanból. Állíttassanak elé a folyami rák, (*Astaeus fluviatilis*) boncztanát kitüntető készítmények. E készítmények, melyek az állattani intézet tulajdonát képezendik, leirandók. Jutalma 50 frt.

Az egyetemi tanártestület által Deák Ferencz emlékére kitűzött pályatétel:

„Adassék elő az összetett államformák természete, azok létrejöttének oka, az egységes államformákkal szemben becse vagy hiánya és előforduló főbb fajai s mindezen szempontoknak, a fennálló hazai államviszonyokra való alkalmazása mellett, fejtsék ki különösen, vajjon a Magyarországot és Auszriát összekötő intézmények alkotnak-e összetett államformát s ha igen, miben hasonlít az más összetett államformákhoz vagy miben tér el azoktól?„

Jutalma 200 frt osztrák értékben.

Pályázati határidő 1878. október 1-ső napja bezárólag, mely időpontig pályázók pályaműveiket az egyetem az idei rectorához beküldik. Pályázhatik a kolozsvári magyar kir. tudomány-egyetem minden rendes hallgatója, a ki ez egyetemen a pályadíj kitűzése napja, 1876. márczius 19. és a határidő 1878. október 1-je közti időszak alatt legalább egy féléven át beiktatva volt, habár a pályadíj kiadásakor az egyetem hallgatója nem volna is. A pályanyertes mű szerzője műve kinyomatása esetében kötelezve lesz kiemelni, hogy a kolozsvári egyetemen Deák Ferencz emlékére kitűzött díjjal jutalmazott pályamű.

Az itt kiírt külön feltételek mellett az általános egyetemi pályázati szabályok alkalmazása fenntartatik. (Másodsor tuzetik ki.)

Pályázati szabályok.

1. A tudomány-egyetem által kihirdetett jutalomtételekre csak a kolozsvári tud.-egyetem rendes, és a gyógyszerészeti tanfolyam hallgatói pályázhatnak.

2. A pályázatok nyelve — ha csak különösen más nincs határozva — egyedül a magyar.

3. Valamennyi pályadolgozat beadásának határnapja 1878 október 1-je. A jutalmak 1878 december 20-án adatnak ki az egyetem ünnepélyes közülésében.

4. A pályadolgozatok negyedrébten, tisztán, más által írva, lapszámozva, bekötve és jeligével ellátva nyújtandók be.

5. A dolgozathoz használt források és segéd-eszközök pontosan megjelölendők.

6. A szerző nevét és egyetemi hallgatói minőségének megjelölését tartalmazó pecsételt levelen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű czimlapján olvasható.

7. A pályaművek az illető karok dékáni hivatalaihoz küldendők be.

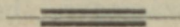
8. A nevezett kellékekkel nem bíró, vagy a kituzott határidő után érkezett dolgozatok pályázatra nem bocsáttatnak.

9. A beérkezett kéziratok semmi szín alatt sem adatnak vissza, hanem az illető kar levéltárában maradnak.

10. A jutalom a viszonylag legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik.

11. Rendszerint pályadíjat csak egyes dolgozó nyerhet el; a menyinyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyén levőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

12. A pályamű szerző tulajdona marad, ki annak kinyomatása felől szabadon rendelkezhetik. Ha azonban művének kiadása alkalmával az egyetemi pályázatra, illetőleg jutalmaztatására hivatkozik, köteles a bírálatokat egész terjedelmükben a dolgozathoz kinyomatni.

V.

BESZÉD,

MELYLYEL

GENERSICH ANTAL,

orvos- és sebésztudor, szemész- és szülész-mester, a m. kir. budapesti orvos-egylet levelező, a magy. term. tud. társulat és az erdélyi muzeum-egylet rendes tagja, a kolozsvári orvos term. [tud. társulat tagja és orvosi szak elnöke, Kolozsvár város tiszteletbeli főorvosa, a kolozsvári egyetemen a kórboncztan nyilvános rendes, a leiró és tájboncztan helyettes tanára, az orvosi kar volt prodeánja és deánja s az egyetem e. i. rectora

AZ ÜNNEPÉLYT BEZÁRTA.

Uraim, egyetemünk díszjelei! Fogadják győzelmek bizonyítékai mellé mindnyájunk szerencsevánatait. A szabad munka terén működő képesség és szorgalom, dicséretben, nyilvános kitüntetésben, jutalomban részesült és biztosíthatom önöket, hogy az ezen alkalommal elért győzelem a szerencsés pályázóra nézve jelentőséggel bír, egész életére. Ajánlatképpen szolgál ez neki egyetemi pályáján és akkor midőn a külvilágba lépend, férfi kora sikeres működését ezen időponttól fogja számítani, öregségében örömmel fog e pillanatra visszaemlékezni és ha eredménydús életpályát végzend, még a felette tartandó emlékezésben is méltán fel lesz a mai nap jegyezve. Búszkák lehetnek igyekezetük eredményére,— de gondolják meg, hogy minden kitüntetés kötelességeket ró az illetőkre, hogy minden győzelem csak akkor bír fontossággal, ha az általa szerzett előnyök kellően felhasználtatnak; gondolják meg, hogy a tudományos működésben megállapodás nem létezik, hanem csak haladás, vagy hanyatlás. Tekintsék a nyert pályadíjat annak, a minnek mi is tartjuk, tekintsék foglaltóul újabb szünetnélküli munkára s használják a jelen alkalommal nyert jártasságot arra, hogy jövőre ismét sikerrel vegyenek részt a nemes versenyben.

Uraim, egyetemi polgárok, az épen kiosztott új pályakérdések hosszú sora megoldásra vár, és alig lesz egy is, ki ne találna köztük olyat, melyre ké-

pességgel bir, melylyel sikeresen foglalkozhatnék, ha a kellő elhatározással hozzálát és lankadatlan kitartással mellette marad. Győződjenek meg arról, hogy bármely kérdéssel való behatóbb foglalkozás minden viszonyok közt a munkásra nézve gyönyörrel és beláthatlan haszonnal jár, már önmagában a munka által, is még azon esetben is, ha egyébként sem belső megelégedést, sem külső előnyt: kitüntetést, vagy díjat nem eredményezett. Joggal mondhatom, azok is, kik a jelen pályázati versenyben sem jutalomdíjban, sem nyilvános dicséretben nem részesültek, nem tarthatják a pályamunkára fordított időt elvesztettnek, és bizton reményilem, hogy az elégtelen siker miatt nem fognak új munkától visszariasztatni, mert minden tudományos munkalkodás már önmagában mint munka értékkel bir s bármily tökéletlen, mégis a dolgozónak erejét edzi és képebbé teszi a jövő küzdésre,

Végre tisztelt gyülekezet! ez ünnepély bezárásakor a kögyeletes megemlékezésnek adok kifejezést, midőn megilletődve kell felemlíteni, hogy azon férfiu, ki e város nemes közönségének élén állott, midőn az egyetemi pályadíjak alapítottak Medgyesi Tivadar, akkori helyettes polgármester, a folyó évben meghalt. Halálával és elismeréssel emlékszünk meg róla ez alkalommal, s tisztelt neve, melyel amaz alapítványnak alájegyzett, élni fog egyetemünk évkönyveiben, s át fog menni a halálatos utókorra.

B 11749

